Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 8 ДЕКАБРЬ, 1984 ШУ. ◆ № 147 (7025). ◆ Мах 3 кеп.

ДАЬХЕН СОВГIАТАШ ДIАДАЛАР

6 декабре Кремле КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела К. У. Черненкос Даьхен совгIаташ дIаделар КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, КПСС ЦК секретара В. И. Долгиха, КПСС ЦК секретара М. В. Зимянина, КПСС ЦК Отдела заведующена К. М. Боголюбовна, СССР Министрий Совета делай управляющена М. С. Смиртюковна.

Зале бар новкъостий Г. А. Алиев, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, В. М. Чебриков, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков.

СовгIаташ дIалуча хана къамаьл дир новкъоста К. У. Черненкос.

Новкъоста К. У. ЧЕРНЕНКО къамаьл

Деза новкъостий!

Тахан сона тIадежад сий долаш дега тоам хуланш йоля мисси кхоачашьанга — Даьхен доккхий совгIаташ белгалбаьнна болча партийнин пачхьалкхени болхлошта дIалулга. Уж совгIаташ хьоьжадаьд царна Коммунистически партенен Советски пачхьалкхенен хьалхашна доккхий хIамаш карагIдувларах. Цудухьа са безам ба вай парте ЦК Политбюрон СССР Лакхехьарча Совета Президиумен цIерагIа уж совгIаташ цар даьгъала дувца.

Бе-бе ба цар хьабена вахара никъ, бе-бе кийсъеннай цар кхелаш. Цхьабакъда, цу вай новкъостех хIаране балха тIа коммунистий сийлахьдокха эскар кхотадеш, моаххаз санна чIоагIдеш дола юкъара цхьа хIама да. Из — са ца кходеш къахьегар, марксизмана - ленинизмана тешаме хилар, парте гIулакхага, советски халкъа хьашташка латтар.

Вай партен мехкен дика воаз новкъост Долгих Владимир Иванович еза-йоккхача индустре — Советски пачхьалкхен экономически низ ларда къахьегамхой доккхийча хIамашнех сийлахьча гIулакхашкен . хьнаре дакъа лаьцарехи уж вIаштIехьдаьхарехи цаI хиларах тарра. Дика воаз идеологически болх сана долча цу лоархIамеча гIулакха дукха иаш хьнари дIателаш воаш новкъост Зимянин Михаил Васильевич а. Парте Центральни Комитета эггара чIоагIагIа опыт йолаш болча болхлоех цаI ва Клавдий Михайлович Боголюбов. Дукхача шерашка СССР Министрий Совета аппарате беркате къахьегаш хьавоагIа Михаил Сергеевич Смиртюков.

Кулгалдеча органашка, центральни аппарате къахьегаш хилар — из доккха сий да. Укказа эш кIоарга апалеш, организаторски кхетам, хIаьта цул совгIа; баьдар аьлча, чIоагIа хьнар тIелехийта къахьегилга а. Ленин цкъа белгалдаьккха Iийнавеш, партийнин пачхьалкхени аппаратера болх бизоан шиъ ханнахьен, хаьдда а дика вIаштIехьабаьккха а хиларца белгалбоалаш хила безалга. ХIаьта вай де боккъо а йолаш доккхал ду ланйцига цу тайпара аппарат вIашагIъедда хиларах, партенен мехкан хьалхашка латта деррига декхараш кхоачашдара цо дика гIулакх деш хиларах. Цунах дакъа доалл совгIаташ деннача новкъостех хIаране.

Вай, коммунистий, оамал я-кх из ништа, карагIдийнна дика хIамаш совгIаташ хьажача хана меттах, дIахо де дезаргдараш а лайна бIартагуйи. ХIаьта цу тайпара гIулакхаш советски халкъа дIахо кхы а дукха да. Тарлуш мел дола хIама де деза вай пятилетка чакхйоалача шера лаьрхIача лакхча рубежашка кхачара. Со дог тийша ва цу юкъарча гIулакха юкъе оаш а шоашкара доагIаш дола дакъа лоацаргхиларах.

МугIаьба сона шо, деза новкъостий, цIаьхха а лаьа къала дувца, къахьегаме оаш толамаш дахар, шо могашмаьрша а ирзз долеш а хилар лоаш шоана ловца беккха.

* * *

Новкъоста К. У. Черненкос нов. В. И. Долгиха дIаелар Ленина ордени «Серп и Молот» яха шоллагIа дошо медали, нов. М. В. Зимянина — Ленина орден, нов. К. М. Боголюбовна — Ленина ордени «Серп и Молот» яха дошо медали, нов. М. С. Смиртюковна — Ленина орден.

СовгIаташ деннараша шоаш къемаьлаш деш КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, новкъоста Константин Устинович Черненкона дег тIара баркал аьлар шоай къахьегама лакха мах барах. Цар доал делар, шоай деррига низаш, эшнеш, опыт шоаш дIахо а ленински парте, вай мехка коммунистически общество хьалъяра гIулакхи дIатергкиларах.

Цар даьча къамаьлашка чIоагIа уйла тIаьхийта ладийгIар, тIоараш тохарца тIаийцар уж.

КПСС ЦК Политбюро членаша, Политбюро членалли кандидаташа, КПСС ЦК секретараша, КПСС ЦК делай управляюще Н. Е. Кручинас, КПСС ЦК Отдела заведующе хьалхарча заместителе А. И. Лукьянова, КПСС ЦК Генеральни секретара помощникаша А. М. Александрова, А. И. Вольске, В. А. Печенева, В. В. Прибытнова, В. В. Шарапова дег тIара дакъала бийцар совгIаташ деннараш, ловзаш деххар дарна Советски Союза Коммунистически парте решенеш кхоачашъяра, лаьттан тIа машар хилийтара дIахо а цар беркате гIулакхаш чакхдахар лоаш.

(ТАСС).

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос ер-тIаьарча заседане дийцар гордий, нах бахача кхьча пунктийи промышлени центрийи атмосферни фо бIех да дайтара тIидераздаь гIулакхаш кхы тIа а чакхдахарах дола дош.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советох цу дешах лаьца тIаийцача соцам тIа белгалъьнй чакхъьккхачул тIехьагIа газ цIенъюн дом лувцен керда установкаш хьалъяра а болх беш ярий эффективность лакхъяра а, технологически дисциплина чIоагIъяра, производствани бийдален йоагоча хIамани кхьча тайпаш тIа яхара, хIаьта ништа хувцанза ца йоалаш хуле производства профиль хувца а цхьаццайола цехаш участкаш нах бахача зонай доазонех араяьха кхьчахьа дIаяхьа а. Наькъаца фе бассейн дIахо кIезигагIа бIехъелга Iалаш де йиш хулийтаргйола шерра программа. Къаьстта уйла тIаяхийтай Iалам лорадарах долча законодательства оттадаьраш кхоачашдара тIахьожами надзори лоаттаеча пачхьалкхен инспекце болх чIоагIбара. Йоагl-йоагIача министерствашта ведомствашта тIадиллад шийтталагIча пятилеткана лаьрхIача Iилма технически программашта а Iилмен технинен дегIайоалалра планашта а юкъеяхьара городийн нах бахача кхьча пунктийи фо дикка кIезигагIа бIехдайта йиш хулийташ йола, атмосфере улийта бIехафо цIендергдолащ йола керда технологически процессаш, методаш. средствашкайтъергйолен юкъейоалаергйолен лоархIамегIара задавеш кийтъелга.

Политбюро хьежай Антарктида ресурсаш караерзяра дунен халкъашта юкъера - правови режима доагIача цхьадолча дешашка. Советски Союза хетачох, Антарктидах долча договорага хьежжа йолча цу режимо Iалашде деза дешаца хьашт долаш долча мехкашна аллагIча континента Iалама рузкъах духхьал машара гIулакхашта пайда эцара цхьатаррарча бокъонегIеи хьинарен цхьана гIулакхаш леладелге, мичча бесса але а тIема гIулакхашца юкъаенна йолча акцеех Антарктика тешшаме лораелга.

Ла а дийгIа, къоабалбаьб Варшавски Договора юкъе даькъа доацача пачхьалкхенийи кхьча мехкашцарча гIулакхий министрий комитета Берлине хиннача заседане итогий хьакъехьа новкъоста А. А. Громыкос баьхоам. Цу заседанех хьахиннараша цIаьхха а хьахьокх союзни социалистически мехкаша ядерши тIема кхоьрам дIабаккхар дукха хьинаре низаш тIадохийташ хилар, сихдаь хьадеш латта герзаш соцадарген уж бокъонца кIезигдарген, пачхьалкхенашта юкъера отношеней кхохкам кIаьдбара, цхьана гIулакхаш леладара, машаре яхара хьарсам чу юха лостадарга вутаргволаш йола решенеш верегорий наькъашкара дахара уж тIехьа латташ хилар. Цунца дукхадаьна цIаьхха а белгалбаьккхар Варшавски Договора юкъе дакъа доацача пачхьалкхенаша Европера а бIарча хьайцача дунен халкъашта юкъерча отношенешкара а гIулакхаш бокъонца уйахцIеначa хьал тIа оттадара, социалистически содружества мехкий цхьоагIон кхотадалара дIахо чIоагIдара тIаберзабаь цар никъ лерагIа чакхбахара даькъе леладеча гIулакхашта координаци яра лоархIам.

Политбюрос къоабалйир новкъоста К. У. Черненкос вокхача американски предпринимателаца а общественни деятелаца а А. Хаммерца яьча беседа итогаш. Ништа ла а дийгIа къоабалйир американо-советски торгово-экономически совета сопредседате хаца, «АДМ» яхача фирма директорий совета председателаца Д. Андреасаца шоай хиннача беседай хьакъехьа новкъоста Н. А. Тихоновеи М. С. Горбачевеи яь информаца. Цунца дукхаденна белгалдаьккхар, Америка ВIашагIкхийттача Штатий деловой гIозараш Советски Союзацара отношенеш тоалар дезаш долга советски кулгалхоша кхетадеш хилар. США-ца цхьатаррарча бокъоний, шоай законни хьашташ вIаши лархIарен теркаллареи ларда дика отношенеш лелаяра тIехьа, вIаши гIойле йолаш дола торгово-экономически кхыдолен бувзамаш дегIадоаладара тIехьа я СССР, хIаьта цу гIулакха цар наькъа тIа оттаьь искусственни духьалеваш дIалханза яргьац.

Политбюро заседане вийца а бийца, тIаийцай чурчеи дунен халкъашта юкъерчеи вахара цхьадолча кхьча дешаех йола решенеш.

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

Российски Федераце къахьегамхоша мел могар дерг да цхьайтталагIча пятилетка толаме чакхъяккхара. Цу хьакъехьа дийцар республика пачхьалкхен Iаьдала лакхерча органа депутаташа Москве. Йоккхача Кремлевски двореце шин дийнахьа болх беш хиннача РСФСР Лакхехьарча Совета сессе трибуна тIара.

6 декабре хиннача заседане дийца даьлар 1985 шера республика экономически социальни дегIайоларен бюджетен хьакъехьа хьалхарча дийнахьа дувца доладаь хиина дешаш.

ТIоараш а тохаш тIаийцар депутаташа новкъостий В. И. Воротников, И. В. Капитонов.

Сессе даьча къамаьлашка белгалдаьхар, республике массе а моттигашка Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизарен Стахановски болама 50 шу дизарен сийна шерра социалистически яхь яржаш латташ хилар. Къахьегама коллективаш гIерт кердача толамашца КПСС XXVII съезда накъалбаха.

ЧIоагIагIа раьза а болаш депутаташа белгалдаьхар, 1985 шера планен бюджетен проекташ общественни производства массе а оагIорахьера интенсификаци яран республика къахьегамхой вахара хьал дIахо тоаларах тIаерзаль хилар.

Сессе чIоагIагIа теркам тIабахийтар кердача технинех дикагIа пайда эцара, прогрессивни технологи балха юкъейоалаяра, пачхьалкхен, планови, финансови дисциплина чIоагIъяра, материальни кхоачамий ккoм бара дешалга. Дукха хоадам боллаш йола предложенеш тийлар жилищно-коммунальни боахам, бахача наха бытовой гIулакхаш делга тоадара, халкъа образовани, культура, уахцIено лораелга дегIадоаладара.

Депутаташа берригаш раьза а болаш тIаийцар РСФСР 1985 шера экономически социальни дегIайоалаяра Пачхьалкхен плана хьакъехьара Закони РСФСР 1985 шерарча Пачхьалкхен бюджета хьакъехьара Закони. Массазарча комиссеша юкъедиха тоадараш теркал а деш бюджета доходашни расходашни чIоагIъяьй 98565373 эзар сома боарам.

Цул тIехьагIа РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара хьакъехьа доклад йир республика Лакхехьарча Совета Президиума секретара Х. П. Нешкова. Лакхехьарча Советo чIоагIдир Указаш, тIаийцар доагI-доагIаш дола Законаш соцами.

Цу тIехьа иттазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета иттаагIча сессе болх чакхбаьлар.

(ТАСС).

* * *

(Газета 2-ча оагIо тIа хаьатеха да депутата Д. Г. Завгаева сессе даь къамаьл).

Дикка ха я Грозаерча номер шоллагIа йолча гIишлонматериалий комбинате Хангареева Куржана съемщица йолаш йиъллагIча цехе къахьега.

Шийн балха йIаьхий опыт до кхаьршe дIаху комбинате балха баьхача кагирхошта. Тахан дукха ба цехе Куржана ученикаш хинна шоай балхах дика лоархIабеш бола кагий нахи мехкарийи.

Цул совгIа ХангареевгIар дезала династи я ала мегаргда комбинате къахьегаш. Куржанац цун ученица йолаш болх беш я цун йоI Джовхьар. ХIаьта кхоалагIча цехе цун шоллагIча йоIо Зарас болх бу ер кхоалагIа шу да.

Шоай нана санна къахьегама тIера болаш хьалхийнаб цун мехкарий а.

Куржана хьаьнала къахьегам белгалбаьккаб дукхача сийлен грамоташца, кхыча совгIаташца. Ништа из я цхьайтталагIча пятилетке ударник.

Дийнахьара норма 120—125 процент кхоачашъелга хIара дийнахьара гIулакх а хиина дIаэттад Хангареевай.

СУРТА ТIА: Хангареева Куржана цун йоI Джовхьари кийчача продукцега хьожаш боахк.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кховьча материалий чотагIа

ТОЛАМИЙ ДIОАГIА

Дукха ха яц Грознерча картонажни фабрика закройни участке Наурбиев Батыра кулгалду комплексни бригада вIашагIъеллa. Цхьа бахьан доацаш дацар из. ХIана аьлча, массаза тIехьалосачарех лоархIаш яр участок, тIаккха цо бийдал доаттаярах тийша бар ерригача фабрика болх.

Йоккха юкъ ялале дикагIча оагIорахьа хувца доладелар участка а ерригача цеха а гIулакхаш...

Итт сагах латташ я коммуниста Наурбиева бригада. Царех хIаране зарабоаньый шиишиа, кхоккха говзал. Цо гIо ду балха хьнах бизза пайда эца.

Цхьа шу совгIа ха я коллектив бригадин хьесапе къахьега йолаенна.

Бригада балха лостам тедар я бригадин совет. Цунна чувоагIа кхо саг: Б. Наурбиев, Л. Дудаев, М. Вузин. Бутт чакхбаьлча совето итогаш ю ерригача бригадо баьча балха, ништа хьох хIара саго фу дакъа лаьцад. Из ду оамбезам боацаш. Итогаш еча хана тераме яц бийдал, электроэнергеа хIараше мел кхоц баьб, къахьегама, технологически дисциплина миштa хиннай, балха хьнах пайда мишта ийдаьб.

— Тха бригадана дег чу дийшад КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. К. У. Черненкос КПСС ЦК Политбюро заседане даь кIоарга чулацам бола къамаьл, — яхаш дувц Наурбиев Батыра, — дIахо бодача хана тха балха лостам теларгбола документ хиларах тарра тIаIийцад оаха из. Цунна жоп а луш, дIабахача цхьайтта бетта тха бригадо кхоьий 3 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, шин тонн къахат, кхьйола бийдал.

Бригадерча наха хьалхашка ше къамаьл деш бригадин совета члени, къахьегама ветерана Дудаева коллектив тIаьхьийхар 10—11 декабре кховьча бийдала, энергоресурсий чотагIа къахьега, аьлна. Цунна массавар раьза а хилар.

Наурбиев Батыра кулгалдеча бригадо укх шера август бетта кхоачашъяьй пятилетка диъ шера план. Планал совгIа арахийцай 26 эзар сома мах ба товарни продукци. Къахьегама овсарле планал совгIа лакхъяьй 3,5 процент, продукцега дIадоадир лоxдаьд 2,7 процент.

ЦхьайтталагIча пятилетка план 1985 шера моль бетта кхоачашъе, доаш деннад Наурбиева кулгалдеча коллектив.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА

Керда къахьегама толам баьккхаб «Аргунводпром» производствени объедине коллектив, ноябрь бетта план 28 дийнахьа кхоачашъяьй цо. ХIаьта укх шера цхьайтта бетта долча декарах 19 ноябре лоархIаьй.

Цул совгIа кховьча материальни ресурсий чотагIа объединене коллективо ноябрь бетта шиъ дийнахьа болх баьб. Цу юкъа арахийцай 250 эзар сома маьха товарни продукций 83 эзар сома маьха нормативно-цIено продукцин. Продукцега дIадолдар лохдаьд планагIа доагIачул 1,8 процент, къахьегама овсарле дахкъьей хилх процент.

Уж толамаш доахача шоашкара кхьчерча хьокхам телаш хиларца белгала я С. Заиева, Р. Берсанукаева кулгалду бригадаш, форменщикаш З. Жабаев, А. Ташаев, кхыбараш.

ЦхьайтталагIча пятилетка диъллагIча шера деррига техникно - экономически хьокхамий план 28 декабре кхоачашъе дош деннад объединене коллектив.

И. АСЛАХАНОВ.

КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеш

ГЕКТАРА НИЗ СОВБАККХАРА

Ачхой - Мартановски района «Новосельский» совхозо цхьа шу дIададхийтадац баьцадаараши сомн пачхьалкхенга бохкара планаш тIехкхоачаш ца еш. Толаме къахьег укх шера а. Баьцадаараш а сом а планагIа боаха боагIачул дикка дукхагIа бехкеб. Толаме кхоачашъеш лаьт сом бохкара пятилетка план а.

Совхоза кхашка шер-шера хьалкхеш нарсаш, помидораш, кхачан свеклаш, кхы даараш. Къаьстта боккха теркам тIабохийт моша горошек хьалкхера. Из укх шера консервни заводашка дIачуеннай 685 тонн, планагIа дIачуяла йоагIар 500 тонн йолаш. Лоацца аьлча, мичча беса хаоттам оттерах цхьа шу дIададхийтадац совхоза болхлоша, специалисташа баьцадаараши соми дика хьувкъа ца беш.

Мишта вIаштIехьдоал цар ништта толаме къахьега?

— Балхаш дика вIаштIехьдаха а болхлошта юкъе барти - цхьоагIон хилийта а ховш ба тха бригадираш,— йоах совхоза директора Каргерманов Мухида. — ХIаьта царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб Тепсуркаев Мовлды, Мерзоев Ширвани, Чегирбиева Кока, кхыбараш.

Совхоза специалисташа къаьстта боккха теркам тIабохийт шоай хан-ханнахьа кхашкара, бешамашкара балхаш чакхдахара. Тахан де йиш йолаш дола гIулакх кхоана дергда аьнна, цIаккха а тIехьадалийтац цар. Ма боагIара пайда эц органически минеральни удобренеех а. Дика хьандаьча лаьттана доагIан хьисапе ма дезза хий тохача дика хьувкъ культураш.

Хий детташ хул совхоза эггара дикагIбола йоккха балха опыт йолаш бола механизатораш Сельмурзаев Шахид, Мунаев Вахь, Хидаев Iаьла, Цугаев Зайнди, кхыбараш. Механизатораша къахьегарга хьежжа лакха хул хIара бетта йиду алапи а — юкъера лаьрхIача 500 сом.

Культураш хьалкхеярах доалаш дац гIулакх. Керттера дар да цхьаккха хIама ца йойташ уж чу а эцаш пачхьалкхен планаш тIехкхоачашъяр. Цу кампанена а цIенхаштта йоакхо яьй совхозе. Хьалхе а къоастаяьй болх беш хургйола техника. Кхьчахьара новкъостала тIабаьхка а шоай а болхлой раьза хургбола моральни материальни хьалаш вIаштIехьдаьхад. Цу деррига гIулакхаша таро а хилийтай хьувкъам чубара балхаш сихен дикен чакхдаха.

Совхозе дукха ба хIара дийнахьа цаIи ахн-шиъ балха норма кхоачашъеш бола болхлой. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб Миеева Зара, Оздоева Байсаег, Яхьяева Банана, Муртазова

С. АУШЕВ.

Даьхе лораеш гойтачо денала сийна—къахьегама вахта

ЛАЬТТА МАШАР ХИЛИЙТАРА

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара йолча къахьегамий вахте этта болх беш я тха завода йоккха коллектив. Цу сийлахьча цIейна хетаьчa социалистически яхь хьалхарча этапа итогаш [illegible] хала Iалаьшъяте хала дар котало яьккхараш къахьосталбе, хIаьий аьлча, хIара бригада, хIара участок, цех цIаккха ца хиннича тайпара хьнар айдина къахьегаш яр. Из дар август бетта.

ХIаьта шоллагIча этапа итогаш йир ноябрь бетта. Цо хьалхенхар ерригача завода коллективо къахьегама лакха рекорд яьккха хилар.

Уж толамаш доахача шоашкара доагIаш дола дакъа юкъеяккхьанча цхьайолча нахах хургда тахана вай дувцар.

Атта дацар социалистическа яхье котало яккха чон лоаладеча цехерча формовщика Мугадов Рамзанан стерженщика Гаврилюк Васиевен. Толамашка кхачадехьа лоаш хержа балха говзал караерзае еза. Цул тIехьагIа хIара дийнахьа яхар санна йиаза говзал караерзаяра хан дии ца къоцаш къахьега дезар.

Тайп-тайпарча къахьегама наькъаша боалабер лхи шу яьалкха заводе В. Гаврилюка Р. Мугадова. Хьалхарвар Черкассы яхача украинерча городера вар, шоалагIвар Дагестанерча Убра оалача лоаман юртара вар. Бе-бе дар уж ши саг хьалкхийна вахара хьалаш а, цхьабакъда, цаI дар цар цхьатарра, бера хана деха царна даьше, воаноаш хьалхадаьхар — къахьегам массадолчул корта хилар.

Къахьегамашара безам Гаврилюка дулхах-цIийх вотабаьр цун да Александр вар, тIеmeча къахьегамен ветеран.

ХIаьта Мугадов Рамзана шийна дика дагадоагIа хала тIема шераш. Цу хана ялх шу даьнна мара хиннавеце а. Цхьа кахьат мара ца даьташ фашистех Сталинград мукъайоаккхаш шийн са дIадениадар Рамзана вас. Цу хана из шийн наьнаца Омске вахар Нана кочегаралла болх беш яр. Хала бар наьна болх. Шийн даттара велча а цунна новкъостал де низ бацар зIамигача кIаьнка. Бакъда, ше дунен чу мел йоаккхача хана дип-м лургдиц цунна балхо шоннаш яьха, кIоро Iоврадаь хиина дагарал кулгаш. Цхьан деналла [illegible] къахьегама мах байза, из атта боацалга дика хайна вар Мугадов.

ХIаьза шоай дезал хьалкхийнаб Гаврилюкеи Мугадовеи. Цар шоай дIа хIама бераш. Царна цIаьккха тIема Iазап гургдоацаш хилар да массе а советски наха сийна цу шин дайна довр я. Чон лоаладеча цеха коллектив массарел котъьалар Коталон сийна хиннача къахьегама вахта шоллагIча этапе. ХIаьта из толам лоархIаме ба ерригача завода болх ритмично дIабахара. ХIана аьлча, цу цехера дIа ма долалой заводе хьаеча оатхаяний ерригача заготовкаш кийчъелга.

Тхьо шу совгIа мара даьннадац шоллагIча механически цехерча токара Атаев Ризвана. Бакъда, цун цIи цехерча наха безаме йоах. Из ишта да шийн къахьегамца по сий даькхандаь. Аьлча карц хургдац хана сел вокхха воацача цунна атта доацилга ништа дикача оагIорахьа ерригача завода коллективага ше вувцийта. Цунца цхьана станока тIа болх беш за Олейников Володя. ВIашия тарлуш, новкъоста эшачунга хьожаш болх бу шин зIамигача саго.

Механически цехерча механараш ... гирхошта дика хоа шоай толамаш дукхагIча даькъе хьехамчал дика леладар баьхан долаш долга. Къаьстта цар баркал оал цу даькъе шоай бригадира Гудушаури Германа. Цун цIи дика йоза заводе. Предприяте толашагIа йола бригадаш я Германа кулгалдер.

Ше дика болх барах, масал гойтарах ларкIаш Гудушауре бригадира декхар. ХIарашена фу эш хар, цIа ховр хьалхадаккхар, къахьегама хьалаш вIаштIехьдахар лоархI цо керттера декхар. Дика къахьегалга из массане а сийлен декхар да, — йоах Германа, хIана аьлча, вай дика къахьеге машар чIоагIбара юкъе хьош дола дакъа хургда къахьегамах.

Бераш чIоагIа дукха дезаш саг ва Герман Александрович. Цун инициативах дIадоладаьд Грознерча номер шиъ йолча школе-интернате Гудушауре бригада шефал леладелга. Бригадерча наха берашца экскурсеш ю заводе, цар дувц шоай къахьегамах, болхлоъ яхар мел сий долаш цIи я. Гудушауре бригадо шефство лелаю дешархой, уж сатувсаш ба салтий хила, Даьхе лорае, царна дукха деза тIемах лоавзараш. Дунен тIа мел долча берашта а ловзар мара ма хилда дох. Цу дешашца дIадоладир оаш водителашцара Вицаев Александрцара тхоай къамаьл.

Дикзача 10 шера хиннав Вицаев селханара дешархой Советски Эскаре гIулакх де кийчдеш. Из хиннав ДОСААФ-а водитель-инструктор. Цо кхетадора тахан ше кийчдеш бола дешархой кхоана бизза бIухой а хиина Даьхе лорае дIаоттаргболга. Цудухьа ма ярра водителa балха къайлеваш царна йовзийтара хан дIн къонсацар цо.

Шоаш эскаре гIулакх даь баьлча эггара хьалха шоай хьехамча волча боагIар кагий нах. БоагIар цунна дег тIара баркал аьл.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара заводе дIахьоча социалистически яхье шоллагIча этапе котбаьнпарий хIаране ша-шийн я вахара кхел, оамалаш. Цхьабакъда, уж вIаши кхотабер да цу массане хьадер цхьа лоархIам бола гIулакх хилар — Даьхен оборонни низ чIоагIбара дика къахьегар.

О. МАРИТЧАК,

«Красный молот» заводе радиотехника редактор.

ДЕПУТАТА Д. Г. ЗАВГАЕВА КЪАМАЬЛ

(Урус-Мартановски хоржамий округ, Нохч-ГIалгIай АССР)

Хьамсара новкъостий депутаташ! Российски Федераце Лакхехьарча Совета хIанзарча сессе болх, мехка деррига общественно-политически вахар а санна, КПСС XXVI съезда решенеш, цхьайтталагIча пятилетка заданеш кхоачашъяра гIулакхна боккха лоархIам болаш йолчу КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума, СССР Лакхехьарча Совета шоллагIча сессе юкъарчал доццаш воздействи а еш дIебодаш ба.

Экономика эффективность лакхъяра, балха дикал тоаяра тIехьара дерригача халкъа къовсам чIоагIбара нах оарцагIбоахаш Iалаьмате чIоагIа влияни яьй корта болаш, кIоаргга реалистични а чулоацам болаш а долча укх шера 15 ноябре КПСС ЦК Политбюро заседане КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Константин Устинович Черненкос дьалча къамаьло. Цу къамаьле массе а оагIорахьаре анализ яьй халкъа боахам дегIабоалабара, гучаяьккхай халонаши кхоачамбоацараши, къаьгга хьахьекхад уж дIалахара дола пайхъаш средствашн. Новкъоста К. У. Черненкос дьалча къамаьлацара положенеши выводаши ларде айттай политически, организаторски, боахама болх дIахо чIоагIбеш а ергабаьккха тоабеш а Нохч-ГIалгIай АССР партийни, советски органаша, общественни организацеша, дерригача къахьегама коллективаша беча балха.

Тахан юкъаш йолча Российски Федераце 1985 шера йолча Пачхахьалкхен планен бюджетен проектаца белгалду цун экономика а культура а дегIайоалаяра керда, кхы а доккхагIдола доалонаш, тоншаме баьзду Коммунистически парте керттера маIан а еттара доккхагIдола де лерхIар а советски сага вахара хьал тоалара, лаьттан тIа машар чIоагIбара кIаьд ца луш йоалхо еш хиналга а долга а.

Нохч-ГIалгIай АССР депутатий цIерагIа хьалхоац аз РСФСР Министрий Совето юкъийта оттаяь республика 1985 шера йолча планен бюджетен проекташ чIоагIъяра хьакъехьара предложени.

Новкъостий депутаташ! КПСС политически никъа социально-экономически програмен кхоачаш а еш Нохч-ГIалгIай областной партийни организаци, къахьегамхой депутатий Советаш деррагIа болх беш я парте XXVI съезда, цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъяра.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша къаьстта чIоагIа раьза хинна тIаьйцар мохк сихха экономически дегIабоалабара чакхдаха аьнна кийчдаь гIулакхаш. ХIаьта хьинаре къовсам а лоаттабу уж кхоачашдара тIехьа. Автономни республике, берригача мехка а санна чIоагIIаьш латт хIаранегара доагIар чIоагIа хьадехалга, бехктокхам айбелга. Холуш чIоагIъенчай пачхахьалкхени къахьегамен дисциплина. ДикагIа пайда эц хьаьвча производственни Iнама-технически потенциалах. Цхьайола халонаш хиннале а мехкдаьтта продукташа гаьн яккхара заданеш кхоачашъяьй. Карарча шера цхьайтта бетта план кхоачаш а яь, планал соагIа маьхала яьккхай 36 миллион сома промышленни продукци. Производства боарами къахьегама овсарлеи лакхъяра заданеш а кхоачашъеш я, цо тешал ду республика экономика дегIайоалаяра гIулакхаш дика лелаш хилара.

Областной партийни организаце а къахьегамхой депутатий Советий а балда юкъе йоккха моттиг дIалоац Кхачан программа кхоачашъяра дувзаденнача гIулакхаша. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеша хьадаьча организационни экономически хьалех, дикагIа пайда а эцаш, интенсивни методаш. дикагIа къахьегам вIаштIехьбоаккхилга шерра балха юкъе а доаладеш, республика агропромышленни комплекс бIуббена юртбоахама продукци дукхагIа йоаккхаш хьайоагIе. Кхоачашъяьй пачхахьалкхенга плат, шекара свекла, коартол, консаш йоххара шера йола планаш.

ТIатеIIа къовсам лоаттабу общественни хьайбай боахаме дIахо интенсификаци яра тIехьа. Практически лаьрхIача дерригача боахамашка дика вIаштIехьдаьккха дIадолаьвд хьайбеш Iангара доахилга. СоахкарчIул дикагIа Iалашъяь я фермаш гIожача а мошача а доакъарашца, массанахьа болх беш я доакъара цехаш. Хадданза термам беш леладу лакха овсарле йолаш къахьегаран фермай болхлошта юкъе социалистически яхь вIаштIехьаьккхарен дола хьалаш хьадаре гIулакх. Из баьхьан долаш Iа данкха хьайбаш чуотталаьча хьалхарча денош деча хьайбайн оалхазарийн продуктивность соахкарчул лакхагIа я, хьайбай продукташ кийчъяра планаш кхоачашъолга Iалашду.

Цхьабакъда, балха критически мах а беш, оаха дика кхетаду халкъа боахам дегIабоалабара дакъе дика гIулакхаш карагIдаьнна дале а дукха дикиза дисараш кхоачашданза декхараш тхоей долга. Эттара хьалха продукце дикала хьенхамаш лакхде деза, продукце ихьадола тайпаш дахара а уж пачхахьалкхенна лоаттадара а йолча пятилетка контрольни цифреп тIехьадусаш кхилар ва цIендаь дIалаккха дезаш. Дукха ха йоаццаш хиннача КПСС ЦК Политбюро заседане К. У. Черненкос дьалча къамаьлацарча положенешкеи выводашкеи хьежжа партийни комитетша, советски боахамени органаша тIагIертта де дезар ду уж кхоачамбоацараш дIадахара, экономика дегIайоалаяра даьхъе белгалъяьнна позитивни тенденцеш чIоагIъяре. Из деча хана надрашкара кхы а чIоагIагIа хьадех кхоачамех, Iалмахен хьалхалаттача практикахен карагIдаьнарех биззагIа пайда эцаьго, къахьегам вIаштIехьбаккхара керда форма — коллективни подряд общественни производства дерригача доакъошка шерра юкъейоалвелга.

Новкъостий депутаташ! Тахан 1985 шера планен бюджетен проекташ юкъаш хиларца а, хIаьта наьтта шийтталагIча пятилетка планаш оттаяра болх дIаболабенна хиларца а дувзаденна Кхачан программа кхоачашъяра хьаштех дола пхьадола дешаш дувца беза бер са. Дувцар да люцерна ги кийчдара хьакъехье — цу геттаре дукха белокаш йолаш йолча культура ги, из дукхагIа дIаюви хилара таро хулийтаргья хьайбай боахама гарантированни доакъара база хьае.

Iалама-климатически хьалаш Нохч-ГIалгIайчене дика хиларо таро хулийт доккхийча боарамех люцерна ги ихеле, ги леладара дикагIдола хий дехкаш дола лаьтташ къоастадаьд, чакхдаьннад боахамашта специализаци елга. РСФСР Госплано, Минсельхозо, Госкомсельхозтехника доккха новкъостал а деш хьаьвй вашаш йола материально-техническа база. Кхы шера люцерна ги пачхахьалкхенга доххалга шовзткъе итт тоннагара цхьа эзари ах эзари тоннага кхоачаш данхдешнад. 1985 шера кхы а дукхагIа ги кийчде лерхI. Партийни, советски, боахама органаша де мел доагIар ду оттаяь заданеш кхоачашъяра. Цхьабаькъда, из отрасль дегIайоалаяра даькъе тхоца хьалхан ка увтт, лакхехьа латтача органаша къестае езаш йола, цхьайола проблемаш.

Эттара хьалха, ги лелаеш дола боахамаш дика хьувкъаш долча сорташца Iалашдац. ХIаьта мехка долаш а да уж сорташ — тха хьалашка гектара тIара боала хьувкъам 3—4-зза лакхбе йиш йола «надежда», «зарница», кхьдараш. ДикагIа хургдар, эттара хьалхарча аргIагIа цу тайпара сорташ люцерна ги леладеш хургйолаш специализаци еш латтача регионашта тийлача, хIаьта цу культураца беш бола беррига селекционни болх а товбе безаш ба.

ХIанз а къоастаяь йоаццаш люцерна чуэцара проблема. Специальни техника ца хилар бахьан долаш цу гIулакха ялат чуэца комбайнаш, доакъар кийчду машинаш лелае езаш хул, хIаьта из бахьан долаш ах гарга хьалкхебаь хьувкъам бов. Тха специалисташ бахе хиннаб Краснодарски, Ставропольски край, Саратовски, Волгоградски, Херсонски, кхьча областий дукхача боахамашка — массанахьа а тайп-тайпара леледу из гIулакх. ХIаьта хьувкъам чуэцара технологи хIанз а лерттIа вIаштIехьъяланза юс, цу хьакъехьа хьаьда рекомендацеш а яц йолаш.

Ги леладеш дола боахамаш хьалха а санна Iалашдеш дац минеральни удобренешца, бацовгIаш лоралра йолча эффективни средствашца. Люцерна фу доаккхилга дика юхатетт комбинорашца цунна отзвачнаш яра йолаш порядка. Боахамашта ихаметтаоттадер хий дехкача лаьттай цхьан гектара тIара цар доаккхаш хиннача доакъара алхха пхелагIа дагъа мара дац. Цу гIулакхо из культура лелае экономически хьашт долаш хилар лоху.

Люцерна ги дукхагIа доаккхилга сихде дезаш хилар чIоагIа лоархIаме долга кхета а деш, оаха дех РСФСР Министрий Советагара уж дешаш дукхагIа а сихха къоастаделга а йоагI-йоагIача министерствашта ведомствашта тIаддахар.

Тхона лоархIаме проблема я йолаш йолча къахьегама ресурсех дикагIа а биззагIа а пайда эцалга. Уж балха юкъесоаяра юртаниа йолаш йола таронаш кIезига я. Нийса хургдар аьнна хет, вала хьа санна Госплано цу дешаца хьашт дола министерствашш цу дешага хьежача а болх бе могаш бола беррига бахаш общественни производства сферана дIахо дукхагIа юкъесоа таро хулийтаргйола отраслеш дегIайоалаяра новкъостал дича а.

Укх деношка автономни республика промышленни предприятешка, колхозашка, совхозашка кийчъяь йоалаш латт хьатIадоагIача шера йола планаш. ТIатеIIа долаш я къахьегама овсарле лакхъяра, продукцега дIадодар лоххаран цун дикал лакхъяран йола резерваш. Кхоьча материалий, бийдала, доагора чотагIа шин дийнахьа болх бе яхача парте тIехьехама гIулакхаца жоп'а луш Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша доккхагIдола декхараш тIаьйду — планал тIех 12 миллион сома продукци арахеца.

Новкъостий депутаташ! Коммунизм хьалъяра керда опыт Iовяь болаш пятилетка чакхйоалача шерага, парте аргIанарча, XXVII съезда хьинаре кийчо ергйолча шерага, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало аьккха 40 шу дизара шерага кхоачаш латт вай мохк. Цу дерригно а кIоаргга политически маIан долаш хулийт Российски Федераца а бIарчча мохк а экономически социальни дегIабоалабара йола IалаьмаIте йоккхий планаш кхоачашъяра 1985 шера вай бе беза боккха болх. Уж планаш кхоачашъяра бола боккха бехктокхам тIабуж моттигерча партийни, советски, боахама органашта.

Мукъа ба соаа, Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхой хьамсарча Коммунистически партена, цун ленински Центральни Комитета, КПСС ЦК Политбюрона тоналба кхотабенна а болаш, 1985 шера а бIарччача пятилетка а планаш кхоачашъяра инаш хьинари кхо ца деш къахьегаш хургйоларах КПСС Центральни Комитета, РСФСР Лакхехьарча Совета а Министрий Совета а, дош дала. (ТIоаррем тох).

Болхлочун уйлаш

ЮСТАРА ЛАТТА ЦХЬАННЕ А БОКЪО ЯЦ

«Чеченингушплодоовощхоз» объединене чуйоагIача ПМК-2 коллективо [illegible] дийнад шера задани хенал тьелла кхоачашъе. Цхьайтта бетта генподрядагIа йола план, масала, 102 процент кхоачашъяьй. ХIаьта 120—125 болхло мара ма, [illegible] шера 1,2 миллион сома маьхьа гIишлоно-монтажни балхаш деш хилар даьрхIача, уж дика толамаш дег урсоттадеш да.

«Плодопром» трестера дIа а яьккха, тха ПМК наг бехча республикански агропромышленни объединене дIаьхир нийса дий хIама дар. Бакъда, толаме болх бара мел хьар Iалашдеш вьйча, нийса хургдац. Халонаш а къоастаде деза доашаш а кIезига дац.

СО ДIАВОЛАЛУРГВА тхоей автотракторни паркагара. Дукхьал грузовикаш 22 я ПМК-а. Автотранспортах пайда эцара коэффициент 0,69-нел тIехъелац. МоллагIча боккхача автотранспортни боахама цох кхоачам хила тарлора. ХIаьта тха хьалашка диллача, хIара дийнахьа 7—8 машина пиле ара ца ялар лерттIа дац. Цох цецвала везац. ТоъаIш яц запчастеш. Уж ехаш оаза тела зевеяаш 10—15 процент мара кхоачашъяц «Сельхозтехника» Побединским базо, уж яц шоашка яхаш бахьанаш а доахаь. Хаттар отт: «Сельхозтехника» базе а тха объединене а уж кхоачам хиллал яца, базер тIа мичара кхочи уж? Цига кхо мел а боаккхаш йоахаш ма йий уж...

1985 шера СССР пачхахьалкхен плани пачхахьалкхен бюджети юкъаш хиннача КПСС ЦК Политбюро заседане КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума председателе нов. К. У. Черненкос ше къамаьле деш аьлар: **«ДIадахча шерашка Iоваьй машинашн болча советски экономика къахьегам чулоаца IалаьмаIте боккха потенциал. ХIаьта дIахо пе могаргдац бIарччача балха дийнахьа машинашъеча оборудованес 14 процент йолча болх ца бар, хIара кхоалгIйолча лугъ ихула автомобиль рейсагIа ара ца яар. Из — хIанийта мегаргдоаца даал ю дар, общественни къахьегам баьбар».**

Вешта, зеганеш бIу ца лоьжабеш, автотракторни парка къахьегамхой гIерт гIишлонхоша нийсса болх бе. Кхьметтел доагора-хьаккхара материалаш кхое вIаштIехьдоагл. Масала, З. Гунашева, Д. Атаханова, цхьаболча кхьча водителаша хIарана бетта кходир 30—40 литр дизельни доагор. Дика къахьегаш хьабоагIа опыт йола водитель С.-М. Хасбулатов къона С. Темирсултанов.

ДОККХА зе ду тха ПМК-на нах балкара кест-кеста дIабувларо. Цхьабакъда, совккарчунца нийсдича карарча шера уж дIабувлар 20 процент лохденнад. Сенна дувзаденна да из? Цхьа-дале, сона кетечох, тха кулгалхой нийссача новкъе баьннаб. Эттара хьалха Пролетарски яхача юрта болхлошта лаьрхIа цхаь бархIквартирни цIа хьалдаьд. ШоазлагIа-дале, хоалуш кIезигдаьд кулг карара ду балхаш. ШерагIа юкъейоалаяьй хIамига механизаци. Из бахьан долаш вакхьелар къахьегама овсарлеи алапин. ЧIоагIагIа тIахьожам лоаттабе баьлар гIишлон-монтажни балхаш дикагIа дара, хьахилар шоай коллектива боккъонца патриоташ болча гIишлонхой тIум. Царех ба штукатураш Р. Балаева И. Рыжкова, каменщикаш С. Атаев А. Таймасханов, сварщикаш В. Карасев В. Харитонов, дуккха кхьбараш.

ХIаьта а «летучни» цIенбенна дIабаьнна але йиш яц. Бакъда, талаи тхо хиерац, бIаьсти кьича опыт йола итташ гIишлонхой дIаьхача сона тIехье а бьнна балхара дIабувлар.

ХIаьта а, йолеш а коллектива дукха зе деш йола проблема а. Оаха хьалъеш йола дукхагIйола объекташ дерригача республике гIолле я. Цудухьа средствашн мехи дIа-юкха бийдача къа ба, дукха транспортни расходаш ю. Из дерриге а сендухьа да аьлча, Грозненски районе ПМК-ес кхоачащдеш дола балхаш лоадам бовцаш да. Масала, Чечен-Ауле бени хьалъеш, «60 лет Октября» яхача совхозе водопровод юллеш, Старый Сунже улицеш тоеш де тхо. ТIакха тха район ПМК-агара гIулакх вашаш хилац-их. Цхьабакъда, хьешт мел де ба заказчикаш Наурски, Назрановски, Урус-Мартановски, кхьча районашца. ХьатIадоагIача шера план оттаеча хана «Чеченингушплодоовощхоз» объединене кулгалхоша цу деше уйла тIахьийта йоагIа аьнна хет сона, цу вIаштIехьдоацача гIулакхо экономикана хIама тоэаш вилар таркал я деш.

МАССАНЕНА а хов, дика дIаоттадаьча корон наIарош, лерттIа тиллача тхоенон тезача нйнашен дукхха йаьхъю цIеношта эксплуатаце ара ха. ДагадоагIа сона, дукха квартирни цIеношта отделочни балхаш дикагIа де гIертеш тхоаш хинна. Тха ирезагIа, объединене тераремонтни базо дикача хьун материалашца Iалашъяьр мехколонне. Бакъда, хIанз, из хIанад а хац сона, уж вIалла йоацаш я. Предприятие столярни цех, ма дарра аьлча, сеца хет. ХIаьта из нийсдолийт шу чакхдийнгарга кхьчача, беррига а гIишлонхой ма лулла дукхагIа капитальни вложенех пайда эца гIертача хина. Тха кулгалхой а лоархIабац шоай гIулакх лерттIа дIаьхош бовцаче поставщикашкагара доагIар хьадаха. Бакъда, договорни декхареш, къамаьл а доацаш кхоачашделга царгара чIоагIагIа хьадеха-м доагIар.

СО СЕ столяр ва, цхьабакъда, сона дика бовза вота бовца каменщикий болх. Из хийча чIоагIа новкъе хул сона цхьа хIама. Каменщикаш-профессионалаш дика кхет кирпичах. Из бе еллача, бIаре а ца ьоккхаш цар кьаргда: ер — дика я, вон — сов сома я, кхоалагIъар — геттара во я. ХIара кирпичаш Iойилларга дIайола секундаш, амма, кест-кеста бе брак ихьнчана каменщика балза хе хIехьа йов. Хьалдотта пенаш дика кург ца хилар ца дийцача я.

Дуецаш дар, нун доагIаш ца е оалаш. ХIарене белггала цIи яьккхача бакъалье хет сона. Ер де брак ечар адрес: № 1 йола кирпичи ю завод. Цун продукци гIишлонхоша дукхача хана дика во лоархIаш я. Укх деношка оаха цигара ьеене 40 эзар кирпичаш саго кулг а ца тоаш ПМК уля. Фу дергда! Йиш мичий тха ак бийдача кирпичах промышленни гIишло хьалъе, кирпичи еча завода кулгалхоште М-75 тха марка цунна тIаоттае эзь хийтта деце я. Сона дика хов цу маркагIа йола кирпича мишта хила еза.

Бакъда, цунна тара яц № 2 йолча кирпичи еча заводе хьаар. Гуш да цун болхлоша шоай предприятие дика сий, болхлочун хьа-ээдел лорадеш хилар. ХIаьта тха кулгалхоше-м шоаьта хьанар хьаьц: поставщикаша вIалле хIама хьа а ца луш битар хьар. ЙоагIйоагIа акташ-м уттае цар. Уж сенна пайдана я, нагахьа сенна кирпичи дIаьзъаь тIера дIалоагIа бокъе ца хилча? Цун пайданагIа дешар-те, массеаа дIатоэа а венна, ео кирпичи хьерргйоац хIама дича! Брак арахецачергара доагIар хьадийхача? Из де дехарийла я партийни советски органеш.

Г. ГИШКАЕВ,
«Чеченингушплодоовощхоз» объединене ПМК-2 мастер-столяр.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешка

Цхьарчоа г. Грозне 1984 шера 4 декабре хиннача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссей заседанешка хьалхагIа а йийца яьпай 1985 шера Нохч-ГIалгIай АССР социально-экономически дегIайоалаяра Пачхахьалкхен плани бюджети, 1984 шера план кхоачашъяр а 1983 шера бюджет кхоачашъярах йола отчет а.

1985 шера республика социально-экономически дегIайоалаяра Пачхахьалкхен плана проектахи 1984 шера план кхоачашъярахи лаьца доклад йир НГIАССР Министрий Совета председатели хьалхарча заместитела, Пачхахьалкхен планови комитета председатела нов. А. А. Мальсагова, 1985 шера республика пачхахьалкхен бюджета проектахи 1983 шера из кхоачашъярахи лаьца доклад йир НГIАССР финансий министра нов. П. И. Голещихина.

Республика пачхахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органий хIанз хургйола сесси хьажийта дIачулургйолаш йола, белгалдоахар къамаьлаш даьраца, экономикана дIахо интенсификаци яра, дIадахача шерашка даьха толамаш дIачIоагIдаран дебадарах тIаерзаяь я. Капитальни вложенеш хьйлхагIа хьалъяьъяхй езача объекташта тIаерзае, технически кхы тIа а кийчъяра ахча дукхагIа хьожаде, кхьдола гIулакхаш чакхдаха лерхI.

Республика Лакхехьарча Совета планово-бюджетни комиссе заседане къаьстта уйла тIайохийташ дийцар юрта боахамера гIулакхаш. Белгалдаьккхар, лаьттаца мелиораци яра тIаерзаяь мероприятеш тIатеIIа чакхйоахаш, лаьттанцарен хьайбаш кареи йоала продукци алсамйоаккхилга а дукхагIа кийчъелга а, къахьегама овсарле, юртбоахама производства эффективности рентабельности лакхъелга Iалашдеш хилар.

Докладчикаша а хIаьта иштта республика Лакхехьарча Совета депутаташа а йоахар, кхы тIа а гIулакхаш чакхдаха деза дарбан-профилактически, деша дIаха хи йоацача берий учреждений, юртаьшарча культура учреждений болх тоабара. Республика Министрий Совета, министерствашта ведомствашта, горрайисполкомашта могадаьд увахцIено лорара, просвещене, культуре объекташ 1985 шера тешаме хьалъяьяхара тIалерзадаь гIулакхаш чакхдоахилга.

Боахам рационально лелабеза бар ца хилара тIаерзайир НГIАССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни кхычен комиссеша министерствайи ведомствайи, моттигерча советски органий уйла. Церна могадир, общественни организацеш шерра юкъе а оаш, хIара къахьегама коллективо материальни ресурсаш кхоара планаш кийтъелга, уж кхоачашъеча лара тIахьожам а оттабаь, хьатIадоагIача шера кхоьчча материалий, бийдала, йоагорча хIамай чотагIа шин дийнахьа болх бергбола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга.

Шоаш къамаьлаш деча хана республика Лакхехьарча Совета депутаташа чIоагIа уйла тIаяхийтар халкъа вахара боарам лакхбелга, культурно-бытовой хьашташ кхоачашделга лерхIаш йолча социальни програмашка.

Лакхехьарча Совета планово-бюджетни кхычен комиссеша чIоагIийр 1985 шера республика планахи бюджетахи лаьца яь заключенеш. Комиссе балхаша дакъа лаьцар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара нов. Н. Я. Правенько, республика министерствайи ведомствайи кулгалхоша, Лакхехьарча Совета Президиумен Министрий Советен бехктокхамеча болхлоша.

Укх тIеххьарча шерашка Грозненски молкомбината бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье деяш хьалха а латташ, дое гIоза доаха толамаш доахаш я приемно-аппаратни цехера Косминкина Нина Григорьевна верте латтала бригада коллектив. Ше кхоачашбеча балха юкъе цхьакка тайпа брак а ца нийсболийташ, хIара сменагIа норнаш 150 процентал чухьнахьа ца хулийташ кхоачашъеш хьайоагIарех я из. Цудухьа пятилетка задании кхоачашъе гарга ба бригадера болхлой. Белгалбаьнна дIика къахьегаш ба цига аппаратчикаш Тукаева Умри, Акопьян Екатерина, Алироева Марем. Слесарь-наладчик Дудаев Ахьмад, кхьбараш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) бригадир Н. Косминина, аппаратчик У. Тукаева, слесарь-наладчик Дудаев Ахьмад, аппаратчикаш Е. Акопьян, М. Алироева.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ДIадув фу дика хила деза

Халкъа тIахьожама комитет хьажай «Сортсемовощ» яхача республикански объединене (начальник нов. Курдюк), «Аргунское» яхача опытно-производственни боахамо (кертора агроном нов. Горчханов), «Заря» яхача совхозо (директор нов. Эдальханов) «1982 — 1985 шерашка налкховаш совхозашм, кхьйола юртбоахама предприятеш а баха нах а бацадаарий, састай-харбазий, доагъара кормаплодий тIехдикача фуца Iалашбара кхы тIа а де дезарий хьанIехьа» Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето тIаийца сошам мишта кхоачашбу.

Техкача гучадаьннад дика доаца баьцадаарий фу цар дохкаш хилар. Укх шера бIаьсти дукхьал Ачхой-Мартановски района боахамашта «Сортсемовощ» яхача объединене дехнад 690 килограмм кондицегIа доаца помидорий во фу. ХIаьта объединене дIатийнача документех дикалга диллача цхьоалагIча репродукцех да яхаш хиннад из. 60 гектар хулаш долча лаьтта помидораш хьа а хинна кхьчача гучадаьннад хила езача сортех уж ца хилар, кхьча тайпара хиннай цар физически морфологически дикал. ДIайийнарашта юкъе нисъеннай кIезига продукци луш а йолаш тайп-тайпарча сортех яраш.

Из во фу дIадерах «Орджоникидзевский» совхозо помидорий хьувкъма эсала а хинна доккха зе хиннад. Яха йоагIарел 700 тонни кIезигагIа яьхай помидораш.

«Сортсемовощ» яхача объединене цу района «Овощевод» яхача совхозага дехкад «Волгоградский», «Факел» яхача сортах дола помидорий ги. ХIаьта «Волгоградский» сортах да аьнна дехка хинна 60 килограмм фу юххера дIатехкача цу сортах а доацаш, «Факел» яхача сортах хиннад. Цул совгIа дIадийнача гица хиннад 15—20 процентага дIакхоачаш «Новинка Приднестровья» яхача а кхьча а сортех дар. Из бахьан долаш 800 тонн кIезигагIа хиннай чуйица помидораш.

«Сортсемовощ» объединене кулгалхоша яхачох из дерригa помидорий фу цар дехнад «Аргунское» яхача опытно-производственни боахамерен «Заря» яхача совхозерен.

Ачхой-Мартановски района баьцадаараш кхедеш дола боахамашта «Солнечный», «Труд» яхача совхозаша денна помидорий фу а во хиннад.

Помидорий фу дика хилийтаран дохкаран хила безаш бола тIахьожам а лоаттабац, доагIар хьа а дезац из кийчдеш долча боахамашкарча, специалисташкара «Сортсемовощ» яхача объединене.

Уж цIенхаштара кхоачамбоацараш нийсдалийтарех Ю. В. Курдюка, А. А. Горчхановна, В. Д. Эдальхановна Нохч-ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама комитето вьговораш яьй.

ХIаранегара доагIар хьадеха

ХIАНЗАРЧА хьалашка къахьегама дисциплина чIоагIъеча къаьстта лакхбенна къахьегама коллективаш лоархIам. Къахьегама коллективех долча СССР Законо керда таронаш лу хIара болхлочуа влияни е, хьалха латтараш хоастабе, дисциплина телхаерашца къовсам лоаттабе.

Къахьегама дисциплина чIоагIъяра дош мел яра латте а, коллективаша, административни органаша из телхаерашца къовсам лоаттабой а дикза дисараш, кхоачамбоацараш дукха да. Юрта боахаме, транспорте, промышленносте, производственни доацача доакъошка балха ха дукха йоаеш моттигаш я, эца беззача тайпара пайда эцац къахьегама ресурсех, хIанз а кIезигденнадац балхара нах дIабувлалга. Цхьаболча болхлоша, колхозхоша, гIулакхерча нака бизза ниа тIабахийта къахьегаш, коллектива сий лорадац. Прогулаш еш, балха тIехьабусаш дукха моттигаш я.

Цу тайпара йолча явленешца лоаттабе беззача тайпара къовсам лоаттабаш цхьайолча общественни организацеша, административни органаша.

Цхьаболча боахама кулгалхоша, партийни а профсоюзни а организацеша боагIаш бола къовсам лоаттабаш къахьегама дисциплина чIоагIъяра, боахаш дола ца дарах бола фактехъ къайлаяхьа гIерт, новкъа дулаб дац производстве порядок оттаяра.

Къахьегама дисциплина телхаерашца, прогульщикашца къовсам лоаттабелга чIоагIдара КПСС Центральни Комитета, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о дукха соцамаш тIаийцад. Царех пхьаве дIадех бахьан а доаш балха тIера аьннача болхлочоа е гIулакхерча сага цо балха тIа воаш нькха ха миссел цун аргIан отпуск лоацъелга. Прогулаш е безам хургбоацаш оттадаь хIама да из. Цхьабакъда, цох пайда ца эцаш моттигаш я вай республике.

Масала, «Притеречный» совхозе укх шера 8 бетта 1060 сага-ди прогул яьй. Из бахьан долаш доагIа гIулакх ца деш дисад кхашка дIадийна ялаташ, комсаш. Эларш соза жакка зе даьд цу вада. Цхьабакъда, законо дIадеххача бесса доагIаш дола таIазар даьдац бехке болчарна. Цхьа приказ дац укхаза балха боацаш йоалха а лоархIаш, уж деношн миссел цар отпуск лоацъяь.

Къахьегама дисциплина телхаеш, балха хаьнах бизза пайда ца эцаш, дукха прогулаш йолаш моттигаш я Назрановски районе. 1984 шера ялх бетта «Октябрь 40 шу» яхача совхозе 12 саго 194 сахьат прогулаш яьй, «Назрановский» совхозе 96 болхлочо — 214 сахьат, «Экажевский» совхозе 15 болхлочо — 130 сахьат, совхоза-техникуме 5 саго — 15 сахьат.

МОЛЛАГIЧА предприятена, учреждена чIоагIа новкъарле еш гIулакх да нах кест-кеста балхара дIабувлалга. Кадраш хувцалуча лоза хул къахьегама дисциплина, цунга хьежжа балха овсарле а лахха хилац. Уйла е езаш, тамма дезаш хIана да Назрановски района боахамашкара нах кест-кеста балхара дIабувлаш хилар.

1984 шера хьалхарча 8 бетта «Маяк» совхозера балхара дIаваьннав 101 саг, хьанийцав — 136, «Экажевский» совхозе балхара дIаваьннав 81 саг, хьанийцав — 99.

Кхы дикагIа дац из гIулакх районерча кхьча боахамашка а. «Назрановский» совхозе балхара дIаваьннав 59 саг, хьанийцав — 87, «Октября 40 шу» совхозе балхара дIаваьннав 116 саг, хьанийцав — 121.

Кадраш балхара дукха дIаювлаш моттигаш хиннай «Наурский» совхозе а. Укхаза 1984 шера бархI бетта балхара 136 саг дIаваьннав, хьанийцав 146 саг.

Балхара нах дIабувлаш, прогулаш еш дукха моттигаш хиннай Веденски, Грозненски, Советски, Малгобекски районашкарча боахамашка, кхьчахьа.

Къахьегама дисциплина чIоагIъеш гIулакх дац бехке болчаргара доагIар хьа ца дехар а. Хьалха даьр шийна мегийтача кхзаморг цIаьсхал а де дог доагIаш хул. Масала, ДРСУ-7 шофер Ю. А. Зайтаев бахьан а доацаш 1983 шера 16 июле денз 3 октябре кхаччалца балха араваьннавац. ХIаьта а цу предприяте начальник волча Ю. У. Кодзоева из балхара мукъаволийташ прогулаш яьза а къахьегама стажана дIалаьрхIай. Харцахьа даь хIама да из. Цудухьа Заводской района прокурора яьча протестах приказ хийца а хийца, балха воацаш цо яьккха ха стажа юкъера дIаьккхай.

Цхьайолча хана болхлочун бокъонаш телхаеш а моттигаш хул. Цу гIулакхо а чIоагIъяц къахьегама дисциплина. Масала, «Малгобекский» совхозе ихерамэлен техника инженер С. Х. Темирханов балха тIа кхоачамбоацараш хилийтар бахьан долаш балхара дIаваьккхав. Из дIаваккха воагIаш хинна вале а, укхаза законо дIадехар толхадаьд. Термал из деш дитад из профкома член хилар. С. Х. Темирханов балхара дIаваккха оттавеш администраци декхарийла яр лакхагIа латтача профсоюзни организацегара из балхара мукъавалийта раьза хилар деха. Из укхаза даьдац. Цудухьа, прокурора протест а яьь, Темирханов балха юхаметтаоттаваьв, из воалаш прогул хиларах доагIаш дола ахча а луш.

Предприятешта, учреждешта, организацешта кулгалдара къахьегама коллективаш лоархIам лакхбеш да къахьегама коллективех дола Закон. Цун цхьан пункта тIа аьлад: «бригадир хьожавеш хилча администраце хатта деза цу сага коллектив раьза йий, бригада бокъо е шоаш бенна тейкам боаба саг балхара мукъавалийтарга администрацегара хьадеха». Цхьадолча боахамашка кулгалде саг харна а болхлошта Законо енна бокъо телхаеш моттигаш хул. Иштта, бригаде болх беча сага а ца хоатташ, «Горец» совхозе директоре приказагIа, свеклаш дIаюча № 2 йолча бригада кулгалде хьожаяьй З. Махмудханиева. Цу тайпара хIама даьд «Гехинский» совхозе а. Укхаза директоре приказагIа бригадирадла хьожабаьб Э. Эльдаров. С. Гасуханов.

Къахьегама дисциплина чIоагIъярах, балха овсарле лакхъярах лоац дала дезаш йолча бригадашта, отрядашта кулгалде уттабеш бола нах хила беза цу коллективаша шоаш хьахоржа, уж раьза йолаш.

Б. АРЧАКОВ,
НГIАССР прокуратура юкъера тIахьожам лоаттабеча отдела прокурор.

ИСТОРЕ ОАГІОШ

МАЙРА ТІОМ БИР

Нохч - ГІалгІайчен автономи хьахкина 60 шуь нохчийн гІалгІайн шоай лоІамо Россейга юкъебаха 200 шуи диаара хетайча торжественни собране къамаьл деш хьоашалгІа вевача парте Херсонски обкома секретара А. Т. Мельникова аьлар: «Херсонски лаьтта Яндиев ЗаІамас команда а еш гІалгІай цІеча эскара полк барона Врангелен Махнойн бандашта духьала турпала латаш хилар тхона цІаккха дицлургдац».

Сий дола тІема никъ баьб Яндиев Ислама ЗаІамас.

Дунен хьалхара тІом болабалале нІезанга хьалхагІа ЗаІам Киевски губерне, шекар доаккхача Цибулевски заводе болх беш хиннав. Цига цо завода дайна духьала грузчикаш гІовттабаь забастовка яьй. Цар дІадехаш хинар кхоачашдаьд предприяте даьша. Бакъда, 1914 шера январь бетта Яндиев балхара дІаваьккхав. Цкъа лахарах бе болх а ца корабоагІаш вісар из. ХІаьта аьнна тІом болабелар.

Юкъ - юкъе кийсбенна дьецца болх а беш ,ах шу даьккхачул тІехьагІа ЗаІамас йийпар волнцех хьуладуш лела нах мукъабовлийт уж шоай лоІама тІем тІа болхе, аьнна ладаь объявлени. ТІем тІа тІехь-тІехьа дукхагІа нах вахар. ЗаІам раьза хуя тІем тІа ваха. ТІема нах Іомабеча командаца дІаязву из. Ялх бетта цига Іомаваьчул тІехьагІа унтер — эскара цІи а яле тІом беш волча 9 арме эскадроне хьожаву из...

Лата кийчавуш дар моастагІчун эскар. Из хьалатале цунна духьала тІом дІаболабе даьрхІар 9 арме. Ах бийса яьннача гІолла йоккхий топаш, пулеметаш, топаш ккувсаш тІом дІаболабир.

...Яндиев ЗаІам юкъе вола эскадрон гІайлой біу хьулла а беш, хьалха етта тІом беш яр. Меттаьа геза кхийтта гоера тІозагІа эскадрона командир поручик Думбадзе ІоаІашкалахар. Цу хана хьахьалдашка а аьнна:

— Сова тІехьадоела, кІантий! Вур-р-рр-а! — аьнна цІогІа техар Яндиев ЗаІамас.

МоастагІчо яьча чІоагІвен тІа еттар эскадрон. Цхаддаш етта йолайир кІийлен тІара пулемет. Бакъда, эскадрон дІатІатеІаш яр. Чуоьйлха хьаьвкхар австрийций шин ескп. Из дар Станислав яхача города юкхе. Войхайир моастагІчун кІийле.

Цига майра тІом барах Яндиев ЗаІамийна йиьлагІча степена Георгиевски жарг а прапорщика цІи а лу...

Мехка февральски революци хиннача хана фронте вар Яндиев. Эскаре салтий революционни уйла хьайна за яр из. Буржуазена долча гІулакха тІем тІа бов а окопашка бада а боза бацар цар. ВІарчача полкаша митингаш йора, салтий комитеташ, керда командираш хержар.

Дика оамал йола саг, виза вола новкъост, майра а къонахчал а дола біухо хиларах тарра фронтовикаша лоархІаш сай деши вола Яндиев 33-ча армейски корпуса салташа 41 стрелкови СибарогІен полка командирала а волка комитета членалла а кержар...

Яндиев командир вола полк тІема біаьха нікъ беш юкъера а Крыме кхаьчар.

ХІаьта цига доал деш яр моттигерча къамаи буржуазе правительство. Яндиева бувзам тосс Іаьрхача форда тІема флота революционни кулгалхо волча Твардовскеца, революцегахьа а воал..

Цкъан моасперативни совоцаце соцаду Севастополе флота восстани ергья, аьнна.

Севастопель лораеш яр Яндиева полк. Крымски правительства распоряжени еннаяр цунна матросашта дахьа геран тІема кхоачами чакх ма балийта, аьнна. Цунга ла а ца дугІаш, Яндиева чаккдалийтар матросашта хьош дола геран тІема кхоачами, цунца новкъостал дир восстани сихагІа а дикагІа а кийчъяра.

ДІайолаелар восстани. Шин полкацара тешаме боеца эпсараш юкъера дІабахар духье командировке а бахийте, Яндиева шин полкаца хьалоац Крымски правительства арсенал, дивизецара контрреволюционни уйла йола эпсараш лувц.

Восстани хилар бахьан долаш Крыме Советий Іаьдал отт.

Цу хана германски эскаро дІалаьцаяр Украина, Крыме кхаьчар из. Шийгарчул дукха а боккхагІа тІема низ болча немецки эскара духьала отт 41 стрелкови СибарегІеІа полк. Бакъда, духьала латта а ца мега, Алушта тІехьашка йоал, цигара Новороссийске йода...

1919 шера ГІалгІайчене цІавагІа Яндиев. Хьей боаццаш дІаволалу из Советий Іаьдал бахьан лоаттабеча къовсама юкъе дакъа лаца...

Контреволюцл хьаьрьахина хьийза ха яр из. Белобандаша йоха а йоага а йора гІалгІай юрташ. Йоагайир Долакха-Юрт, ТІой-Юрт.

Контрреволюцегахьа баьлар гІалгІай буржуазии националистиц а. Назране митинг йир цар. Цига кьамаьл деш пачхаьа инарала Мальсагова аьлар:

— ГІалгІаша кІайбараита новкъостал де деза, большевикашта духьала къовсам лоаттабе вІашагІкхета беза.

— Цул тІехьагІа къамаьл де доаш йийр Яндиев ЗаІамас.

— Новкъостий гІалгІай, — аьлар цо, — укх шера мара біаргавайнавац шоана инарал Мальсагов. ХІанз шоана хьадкашка гучаваьнав ер, къеча лаьхи саьгІун лаьца, цар хьашташ кхоачаде къовсам лоаттабеча большевикашта духьала тІом бе тІаьхьех укхо шо. Росси революци котъяьйнай, сахкетам бола хІара гІалгІа декхарийла ва большевикашта новкъостал де...

Яндиева а гІалгІай кьыча революционерена а юрташкара нах хьагуд а беш, дІадовзийт етта хьал.

Яндиева шо ваьча Экажкъонгий - Юртарчен Сурхотіарчен нахах вІашагІтох партизаний отряд.

Цу хана гІалгІай большевикашта духьала тІом бара дошлой полкашка боах низагІа. Уж фронте дІабахийта Назранерча станце вагонаш тІа боахаш латт аьнна хабар кхоач Яндиевга. Шин отрядаца цига кхоач из. Штаб-вагона го а байн, отрядо лувц цу чура полковникаш Котиев, Шах-Мурзиев, Гойгов, корнет Ужахов. Фронте бахийтараш дІахец.

1919 шера 6 июне шин отряд а яь Экажкъонгий-Юрта тІегІертар кІайбараш, цу юртарча наха таІазар де а партизански отряд йохае а дагахьа. Партизанаш моастагІчоа духьала отт. Цар массехказа юхатох шоашта еш йола атакаш, улицашка тІом бу юрта чубаьннача кІайбарашца.

Духьала ца лоетталуш тІехьашка бовла партизанаш. КІайбараша йоагаю Экажкъонгий - Юрти СурхотІен, уж шоашта духьалтьлларах. Партизанаш Лоам чу дІахьулалу.

Яндиева бувзам тосс Терски повстанчески эскара группа командующи волча Гикалоца.

— Са отрядаца 555 саг ва. Говраш лаваш теха, дика кийчъяь я, нах тІом бара кийча ба, — доклад ю цо командующега.

ХІанз тІом бе долаваш йиш яц, оал цунга Гикалос. Кхыдола денхар лаьт вайна хьалхашка. Массанахьа а нах дІакхетабеш агитационни болх бе беза, тІема кийчдала деза.

Из задани а яьнна цІавоагІа Яндиев. Цо тІаннха цийдара Угурчиев Муса, Газгиреев Хьадис, Хашагульгов СаІад, Матиев Бабы, Матиев МаІал, Дашхаклаев ИсмаІал, Мутольгов ВоахІан, вохийт юрташка наха революционни кхетам бала.

ХІаьта ше цу хана Баку, Тбилисе, Астрахане цІи хезача революционераца, парте Кавказа краевой комитета членашца Кировца, Микоянаца, Ахриев ГІапураца вІашагІкхеташ, де дезачун хьакъехьа дагавоалаш хул...

Назране гулъю вІашагІтеха контрреволюционни съезд. Цу съезде вода Яндиев Экажкъонгий - Юртен СурхотІени делегат ва аьнна пачхаьа эпсаре форма а ювхаш, шийца Угурчиев Муса, МатиевгІар Бейни СаІади а волаш.

Корашкеи наІарген уж дІа а оттабий, ше съезда заселани йолча чувоал Яндиев, нагахьа санна сона хІама хуле, бомбаш чуккоесаргья оаш, аьле, царна задани а яле.

Съезда президиуме баьгІараш пачхаьа инаралаш полковникаш бар.

— ЦІеча Эскара, большевикашта духьала тІом бара лоаман халкъаши наlакаши вІашагІтоха беза вай,—яхаш, къамаьл деш вар цхьа инарал.

Яндиев къамаьл де доаш дах.

— Инаралаш хьех шо, лоамарой, — дІалоладир цо шин къамаьл, — шо нортамукъа даха гІертача большевикашта духьала тІом бе. Верзига инаралаш гІаьрахой ба: — ТІаннха парна дІатІа а вийрзе оал — шоана тІехьаяргьац юртаи...

— Къамаьл де доаш хІана деннад цунна? — яле хьалъурвенкх цхьа инарал, тепча йоаккх. Цу хана бе йоахкаш гранаташ а йолаш чухьелх Яндиева новкъостий. Съезд йохаю, экхаю. Из хиннад 1920 шера 8 феврале...

Яндиев денал долаш, юхавархдоацаш хилар бакъдеш да ер цхьа хІама. Кизляре кІайбараш тІем тІа эшаш бар. Новкъостал дехар цар Донской эскаргара. Цига бохийта ялх эшелон біу соцабу Яндиева отрядо Бесланаи Назранаи юкъера машиннинкъ боха а бийя.

1920 шера 12 марта Гикалогара приказ кхоач Яндиега шин отрядаца Моздоке гІолла чакх а ваьле, Георгиевске кхача, цига ЦІеча Эскарах дІакхета, аьнна. ТІеркна тІарча заставера нах хьа а лийце, цхьаккха гІар-тата доацаш ЦІеча Эскарах дІакхет отряд. Цо йолаю кІайбарий фронт. Корпуса командира барнал оал Яндиева, хІаьта цун отрядацарча наха геран обмундировани лу.

Ка йоалаш тІом беш да ЦІе Эскар. Гикалой эскаро хьалоац Грозный. КІайбараша лаьца го боха а бийя, порт Петровск (хІанзера Махачкала) хьалаца приказ лу Яндиевна.

КІайбараш доезал декьабовла кийчбеннача хана, цига кхоач отряд. Цо ЦІеча Эскара доакъошца цхьана соцаду доазол дехьа дІадахийта дотташ латта кемаш, хьалоац порт. Карвоалаву 316 эскари массехк инарали, царна юкъе «Нохчечен правительо» инарал Алиев а волаш.

Отряд Владикавказе кхаьчача, ЖІлобас командовани еш волча дошлой корпуса юкъеяхийтар, гІалгІай цхьоалагІа дошлой полк аьнна цІи а тиллар.

Массехк ди даьннача гІолла Кавказски военни округа командующега Тухачевскегара телеграмма кхаьчар гІалгІай дошлой полк Азовски форда йисте латтача полковника Назарова десанташта духьала яхийта, аьнна. КІайбарий десантаца кач а ухаш, тІом болабир полко. Йорхі дийнахьа біаьхбелар къоза а хала а тІом — пархе йоахаль дІаьккхар десант.

Цитара Урвеце йохийт полк, цига латтача ше хьалха хиннача корпусах дІа а тох.

1920 шера 3 июне цу корпуса го бу Врангеле эскаро. Къиза тІом болабу. МоастагІчун боккхача низо йохаеча дІакхоачаю корпус. МоастагІчун го а бохабий, гона юкъера йоал гІалгІай полк.

Цул тІехьагІа Петрограде хьокаю полк. Цу юкъа из Махной бандана тІаІотталу. ТІом бий из йохаю отрядо. Цу тІем тІа кога йоккха чов хул Яндиевна. Бакъда из сагага дІахайтац цо...

1920 шера ноябре полках ШоалагІча дошлой арме дошлой маршеви бригада йир. Цунах кты а нах дІатехар. Цун къаьстта дола декхар дар ЦІеча Эскара тыле зуламаш деш йола Махной бандаш йохаяр.

Врангела эскаро геттара чІоагІъяь хиша Перекоп хьаяккха гІерташ къиза тІемаш хилар. Перекоп линха тІаккхача йиш яцар Чонгарски тІаьтІа гІолла чакх а ваьнна мара. ХІаьта из таьчаш а оттаяь лорадеш дар.

Блиновски дивизе атакаш йора тІаьна. Бакъда, ка ялацар, нах бовбора. Цу хана Яндиева дийхар командованегара сога хьадаккхийта тІий, аьнна. ТІаь тІа лаьттача эскара вІалла дагадоацаш тІахьийддача маршеви бригадо массехк сахьат далалехьа хьадаьккхар тІий.

Контрреволюцела духьала Советий Іаьдал чІогІІдара тІехьа майрен къонахчал долаш къовсам латтабарах Яндиев ЗаІамийна еннай ЦІеча Седкъа ши орден.

Ю. ЧАХКИЕВ,
журналист.

Оаха яздаьчун лерагІа

«Тоатола лерагІа»

Укх шера 1-ча ноябре «Сердало» тІа араьлар «Тоатола лерагІа» яха критически корреспонденци. Цу тІа дувцар Суикенски райо-на Нестеровски лесничество белха тІа кийсдалийтача цІенхаштторча кхоачамбоацерех.

Цу хьакъехьа редакцега жоп дайтад КПСС Суикенски райкома секретара В. Карданильске. Цо хоам бу: «Газета тІа араьйна «Тоатола лерагІа» яха корреспонденци йийцай Суикенски лесхоза чуйоагІача Нестеровски лесничестви цеховой парторганизаце партийни собране. ГІоп болча боахана кулгалхошта Хашагульгове Цечоевен дІахайтад царе Іаьн вашахаьа боах бара во кийчо аьнна. ХІанз производствени цехиштен административни здаништен отоплени яр вІашагІтеІьадаьккхад. Мазута лаьрхІа керда цистерна дІоттадий. Ништа де мая дезар деш латт, санитарни бокъонаш дІадехарга хьежаш, ше лостам бара.

Предприяте профилно дийча заказах Нестеровски лесничестваш лаьрхІа гойтара ягитеш кийчъеш латт.

«Йоакхо йича хьинар айлу»

Ништта корта болаш укх шера 23-ча октябре «Сердало» тІа араьннача статьях тІа Назрановски кирпичи еча завода болхлоши: кирпичи пишка чу оттаеча болхлой бригадира Ф. Барахоевас, цу бригадера тайптайпара балхаш деча М. Мусиевас, обжигальщика М. Могушкова, наладчица йолча З. Ведзижевас, завода столово болхлочо Хь. Оздоевас дийцар шоай предприяте кулгалхоша наьха къахьегама, быта, салаІара хьалашта йоагІаш йола йоаккхо ца ярах, хІаьта из дерриге белха Іаткъаш хиларах.

Цу хьакъехьа редакцега жоп дайтад КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара А. Мякиева. Цо хоам бу: «1984 шера 23-ча октябре «Сердало» тІа араьннача «Йоакхо йича хьинар айлу» яхача статьях тІа Назрановски кирпичи еча завода болхлоши дийца кхоачамбоацараш бакъдолга гучадаьлар, цу деша тоххаш бича.

Кирпичи еча завода администрацена чІоагІІа бехк баьб болхлой къахьегама, быта, салаІара хьалаш вІашагІтеІьдоахача кхоачамбоацараш кийсдалийтарах, хІаьта уж сиха дІадаха декхарга дІахайтад.

ХІанз кирпичи еча завода кулгалхоша оттаьа кхоачамбоацараш дІадахара лерораяте ш. Масала, 1985 шера хьалхарча квартале капитальни ремонт ергья производствени цехашта, столовени бытовой дІаенашта.

Статья тІа дайча кхоачамбоацараш дІадахара тІехьожам лоттабу КПСС райкомо».

«В. И. Ленина цІи йолаш Челябински тракторни завод» яхача производствени объединено марка тІа а латташ йола промышленни тракторашт болх беш я мехка эггара йоккхагІа йола гІишлош еча, Нефтеюганьск райоцашка, Пистручва Кьуабоседе. Экспорт а тракторашта дукхахьа мехкашка, цу дакъе СЭВ чудоагІача дерригача мехкашка.

СУРТА ТІА: Т-100М яха трактор дІайохьийт.

Б. КЛЯШНИЦКЕРА сурт.

ТАСС фотохроника.

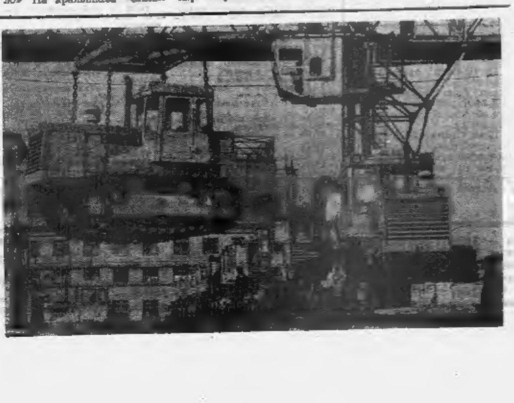

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Социализма мехкашка

НИКАРАГУАЦАРА ВОШАЛ ТІЕХЬАРА БАРТ

Берлин: Массехк бутт хьалха ГДР йолаенна никарагуански патриоташта дарба дара йола средствашгуль лаьрхІа йола солидарноста акци. Никарагуара ГДР столице хьакхоачаваьв контрреволюционераша тІемаш деш човвеш хиина кхьа мукъадаккхара Сандинистски фронта 60 тІемахо. Шенефельд яхача аэропорте царна духьала бахар лораш, медицински йиькарий.

Берлинера лаьрхІача рейсаца Манагуа дІадахьийтад Никарагуа заказагІа ГДР кепатеха 100 эзар школьни учебник. Республика типографешка никарагуански депархоашта кепатохаргдола дерригa книжкаш 3,5 миллион да.

Коринто яхача никарагуански порте дІайхоачадаьд ГДР правительства совгІата дохьийташ дола 1400 тонн мовхьаш. Из ба кота гІирс, бархьаш, бераша бола кхача, латаш йолча Никарагуа бехархошта дола юргІаш.

УЧИЛИЩАНИ ВУЗИНИ НАІАРАШ МАССАНЕНА ИЙЛЛА Я

Берлин: ГДР лакхерчен юкъерчен образовани системе дегІаалар — социалистически строя керттерча толамех цаІ. 1949 шера халкъа Іаьдал эттача шарре хьалхиелар болхлоштен аьархошітен университетийн институтийн наІараш. Из хьалхиннача шера 18 лаккхера дешара заведени яр ГДР. ХІанз республике я 7 университета 47 институти.

240 лаьрххІа йола юкъера дешара заведени я мехка. Карарча пятилетка шерашка (1981—1985 шш.) 55 эзар йиза юкъера образовани йола саг а волаш 1 миллион квалифицированни болхло кийчве лаьрхІад халкъа боахама.

Дикка лакхбенна болхлой класса квалификаце боарам. Алхха тІеххьарча итт шера 43,7 эзарнегара 124 эзарнега кхоачаш тІакхийттаб социалистически промышленносте болх беш бола нах, хІаьта юкъера образовани йола нах — 158,8 эзарнегара 264,6 эзарнега кхоачаш.

ГДР ТЕХНИКА ЭФИОПЕ КХАШКА

Берлин: 90 миллион марнега кхеач Германски Демократически Республикаеи Эфиопенен юкъерча юртбоахама техника даькъерча торговле боарам. 1978 шера дехз хІанале 1850 трактор, 285 комбайн, 300 селлка, 100 совгІа кухи махкен бехкаб ГДР.

«Хьалхе ГДР» аьнна марка тІа а латташ йолча техникага баьккхаб хІанз доттагІал долча мехка кхашка. Цун гІонца кхоачашйир, масала, баьх долча лаьттай 200 эзар гаргга гектар нарасерзара программа.

Дукхьал технике леттаярца гІо даь Іац ГДР къонача дегІаухача пачхаьалкхецна. Дукхаза хиннаб Эфиопе комбайнашта, тракторашта, кхыйолча юртбоахама техникана гІулакх де а ремонт е а баха хиина испециали кагирхой «ДоттагІала бригадь» членаш.

ГЕОЛОГІИ ТОЛАМАШ

Улан - Батор: Халкъа Іаьдала шерашка пайданеча оахкалашта Монголе еча разведка, уж интенсивно хьайларо Іаьдала таро хилийтай мехка халкъа боахама керда рентабельни доакъош хьаде. Промышленноста хьадоахачен чакхдоахачен доакъошка лу тахан дукха хІана ца эшаш ерригача промышленни продукце дикьалгІа дакъен экспорта 40 процента.

Геологаша тІагІертта болх барагІа Монголе хьайийлай 500 совгІа вІаста, кІор, вольфрам, доацуь, фосфориташ, озово, кхыйола маьхе оахкалаш йоехка моттигаш. Доккха гІо ду шоай монгольски коллегашта советски геологаша. Цар дакъа а лоацаш йихьай экономически карта тІа Эрдэнэт, Бага-Нур, Бор-Ундру, кхьареш [illegible]. Цу совгІа, [illegible] хьалхара сводни геологически, гидрологически карташ, Монголе пайданеча оахкалий карта. Цу балхех хиннай мехка дерригача геолого - разведочни балхашта планированни яра йола тешаме Іилман кІийле.

(АПН).

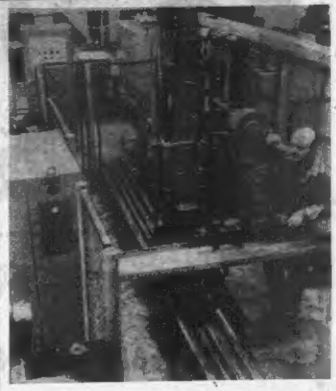

ЧССР. Чехословакерча «ТОС» яхача станокаш еча заводе, Карл - Маркс-Штадтерча (ГДР) «Модуль» яхача завода инженераша цхьана къа а хьегаш, поточни лини хьалий шестеренаш кийчъяра. Цунах пайда эцаро йиш хулийтаргья къахьегама оасарае шоаза дукхагІа лаккхе.

СУРТА ТІА: лиина болх байташ йола манипулятор кийсъеш латт.

ЧТК—ТАСС сурт.

Ю ДЕКАБРЕ—САГА БОКЪОНИЙ ДИ

САГА БОКЪОНАШ: ШИ КОНЦЕПЦИИ ШИ НИКЪИ

Сага бокъонех, паргІатонах, демократех, обществана е пачхаьалкхенна е хьалхашкарча сага бехктокхамах дола дешаш идеологически къовсама юкъмоттиге латт тІеххьарча шерашка. ХІаьта бахьан доацаш а дац из хІама. Керттера бахьан латт духь-дукхьача мехкашкарча а континенташтІарча а къахьегамхой шерра тІоаваш шоай социальни къамийн хьашташ бахьан латтача къовсама юкъеухаш хилар, цар классови сакхетаи даккхуш хилар, шоай бокъонаш шоай бе йоккха а уж дІа ца хеца а кийча хилар тІа-тІа соадоалаш латтарах. ГІулакх ишта латтача хана, империалистически реакце ший беррига низ тІаухийт индивидуализма, частни доалахьен, социальни а экономически а ийсхо ца хилара принципаш метталоаттаярах чІоагІъярен, адамашта юкъе лелача гІулакхий «дилла кхина а дахи хургІола а нормаш» я уж лхаш кхайка а деш. Цу хьалашка боккха идеологически, Іилман, практически лоархІам болаш да сага бокъоний деша хьанъехьара марксистски позицеш бокъонца, йоаржаль, аргументированно дІайоваийтар.

Марксизмо тІаьдац духхьал сага бокъонех из дунен тІа валар баьхьен долаш цун дайн долаш дола хІама лерхІаш дола идеалистически хетараш. Марксиста дикка кхетадеш да, сага бокъонаш социальнии классовни маІан долаш хІама хилар. Обществаца ювзаенна йоала, цунах тийша хІама доаца, моллагІча обществана лаьрхІа йола сага бокъонаш йолаш яц. Сага объективни бокъон маІан латт хьаддача обществе долаш долча социальни рузкъаехи маьхалехи пайда нйбера таро пачхаьалкхено Іалашъеш хиларах. Цудухьа шоай цІерашка диллача цаІаш лархІа езаш йола бокъонаш (масала, дешара йола бокъо) шоай чулоацамга диллача вІалла вІаши тара а яц духь-дукхьача исторически социальни хьалашка. Бокъонца йола йиза бокъо кхоач сагага дукхьал саго сага эксплуатаци цо еча, дискриминаци йоацача, сагана-Іоткъам тІа ца латтача обществе.

Сага бокъонех долча социалистически мехкий законодательства бокъонца Іалашъю социальни ийсхон бокъонаш йиза цхьатара хулгеи, хІаьта капитала дунен тІа цІакхна а кхоачашхургдоца къахьегамхоца дІадехараш а йолаш дуе уж хІамаш. КертагІдакхха деза, гІулакх уж е вож положени духхьал юридически кхайкаярах лаьтта ца Іеш, уж бокъонаш реально нахага дІакхачийтарах латташ хилар. Из тІеххьардар социалистически строе белгала долаш дола хІама да. ДегІаенача социализма обществa хьадда йола белгало йола тенденци я гражданий бокъонаш дІахо шеръяр, из правовойи социальни категорий бокъонца болча чулоацамах хьалбнзар, гражданий бокъонаш цар экономически, социальни, духовни эшараш хьашташ кхы а дикагІа кхоачалдара достаме качественно хувцар.

Социалистически мехкий гражданий бокъонаши паргІатонаши правовой актай текста тІа духхьал дІакхайкаль юсаш яц, уж гаранти яь я материальни, организационни, правови средствашца, хІаьта практике бокъонца кхоачашъеш а я. Духхьал на де капиталистически дунен тІа доацаш дар. Нагахьа санна сІген гражданинен бокъонех йола цхьайода положенеш буржуазни законашка кхайкаеш яле а, кхоачашъиц уж. Хоеш долча тайпара, геттара кІезига ча даькъе а хаггахьа а мара. Расови дискриминаци, ихалиаьха бокъонаш йиза маІача маькачарна нийсса ца хилар, кагирхой хьашташ хьал ца даллІиар, уж да капиталистически стройца белгала дола социальни къамийн бокъонаш цхьатара цахилар хьагойташ дола духхьал цхьадола хІамаш. Цул совгІа, буржуазни конституцеша а дукхагІча даькъе дІалазьо гражданий бокъонаши паргІатонаши юкц цхьан оагІорахьаре. Царна йола керттера «сага бокъо» я ший доалахье хилара йола бокъо. Бахьан доацаш дацар сага бокъонех йола Дунен халкъашта юкъера пакташ уттальча хана (1966 ш.) американски делегаци цар чулоацам аьхи политически сага шийн бокъоний гома чура ца ялийта гІерташ хиина хилар. ВІашагІкхийтача Штаташта, ядора дунен халкъашта юкъерча бокъон профессора Джеймс Грина, «хала хургда экономически, социальни, культурни бокъонаш чулоацаш дола договор хьатІаэца, хІана аьлча, США Конституце тІа йолаш йолча бокъоний гома чуйоагІаш яц уж». Хоеш долча тайпара, ВІашагІкхийттача Штаташа хІанз а ратификаци яьяц сага бокъонех йолча Дунен халкъашта юкъерча пакташта, долча бесса аьлча, гражданий бокъонаши паргІатонаши Іалашъе лаьрхІача дукхача кхьыга документашта а санна.

Лакхе ма аллара, гражданий бокъоний, паргІатоний, декхарий система абстрактни, политически нейтральни яц хІара пачхаьалкхене; веіта, цо дилла хьагойт хьалдача обществa, пачхаьалкхен социальни, классови чулоацам. Вай мехкашка гражданий бокъонийн паргІатонийн социалистически чулоацам латт эггара хьалха [illegible] пачхаьалкхен Іаьдал шин бе доалаш дола къахьегамхой халкъа бокъонаши паргІатонаши хиларах. Цунца дувзаденна хьалхашка отт духхьал теоретически хиина ца Іеш, практически а хаттар: моллагІча тайпара уттадаь а довзош уттаде йиш йолий демократически бокъонехи паргІатонехи пайда нйбеча? Цхьабола малхбузехьара пропагандисташ шоай хур деш ба, нага лелядеш долча гІулакхашта хьаьда дола доалув оттаде мегаргхиларал совгІа, бокъонца дола халкъа Іаьдал чакхдаккхара оттадана даргдоацаш а хилар баьдеш дола массанена а гуш дола хІама дІатІа ца эца гІерташ. Из я анархен хІаране шин-шийна хетараш леладаран духьаларча, анархически хьисапе «даьр мега хила деза» яхаш бахьан а доахаш бокъонца йола паргІато ІотоІае гІертара духьаларча гаранте цаІ.

Дагалоацаргда вай, 1948 шера ООН тІанийцача сага бокъоний хьалхьахарча массане юкъарча декларацe 29-ча статья тІа аьнпар: «ХІара сага тІалатт обществана хьалхашкара из кхоачаш а деш мара саг паргІата а виза а дегІаха йиш йоацаш дола декхар. Шин бокъонаши паргІатонаши кхоачашъеш волча хІара сага доазув оттаде йиш я, духхьал кхычар бокъонаши паргІатонаши къоабалъяран лархІаран, нийса долча морало, общественни порядко, демократически обществa юкъара таро лаккъиро дІадехараш кхоачашдара тІадерзадьча законо дийкхараштa». Из санна йола положени яр дІаязъяь гражданский политически бокъонех йолча Дунен халкъашта юкъерча пакта тІа а (ст. 12, 19).

Цивилизованни обществе бахаш бола нах шоай бокъонийн паргІатоний санна, йоакхо еш хила беза согражданий хьаштий, лоархІаш а лорадеш а хила беза ерригача общества хьашташ аьнна йола уйла яние а нерда яц, из я массане тІанийца йола элементарни демократически принцип. Цунца ювзаенна отт обществана а пачхаьалкхена а хьалхашкарча сага декхарех йола проблема. Де мел дезар ду Советски пачхаьалкхено правовой культура лакхъяра, берригача наьха социальни политически хьинар айдара, пачхаьалкхен а общественик а гІулакхашта доал деча къахьегамхоша доаца дакъа шердара. Амма цун бокъо а я из денхарийла а я советски законаш чакхдоахилга, хІара гражданино шин декхараш кхоачашделга хьадеха.

Сага бокъонех йола социалистическии буржуазни концепцеш вІаши духьала уттаяр лархІа йиш йолаш дац, цу даькъе дунен халкъаша цхьана дакъалу гІулакхаш ца еш хиллар да аьнна. Велгалдоаккхаргда вай сага бокъоний даькъера эггара лоархІамегІа дола документаш духхьал социалистически мехкий инициативах уттадаь хилар, цар кулгаш а яьдаьа ратификаци а яь дунен халкъашта юкъерча хьалхале лелаеча капиталистически державаша дІатІаэцаш йоацаче конвенциштеи пакташтеи. Цар уттa а даьд хІанз уттa а ду машари халкъаш машаре цхьана дахилга Іалашдари дукха шерра цхьана гІулакхаш леладарах дола дешаш.

Владимир КУДРЯВЦЕВ,
СССР АН пачхаьалкхени бокъони Института директор, СССР АН член - корреспондент.
(АПН).

КЕРДА СТИХАШ

ДАУРБЕКОВ Борис.

ЧИЛЕХ ЙОЛА СТИХАШ

Фе хила беза нах,
ЦІоьш балдча лаьтта...
Дезаргдоьцаш «оффой»
аха,
Доьлла меттахь кхийтта.

Турпала пхьерсаш
дезаргдоьцаш,
ГІабешца къийла,
Гора уьтта дезаргдоьцаш
Къизача кхерала.

Чила, гой, хІинз фу
хиинад!—
Йийнай демократи.
Махка дикагІбола къонгаш
Чубахкаб набахта.

Хунта-сармак кот а баьхна,
Оьлла деш бе цига.
Цийка беза, хьаьр а баьхна,
Латеш бе из цига.

Унча яьй цу бІекалаша
Чиле сийрдача махках.
ЧІага эллаб кхеравдаш,
Бакъ мел хуьча маттах.

Бакъда, гаьна дерг дац из,
Деган да наьха мукъа..,
Юха а кхаза вахар кургда
Турпалчу Чиле махка.

ГОРЧХАНОВ Ведрудин.

ЛАЬЧА

Цу йоачан йоккхал доха
ца яуш,
Цу миза сизал гІотта ца
нуш,
Ший наьчъе юкъе дисар
цхьа лаьча,
ДогІан сапргаша тхьамий
низ аьча.

Уж яоамаш декадеш
къуькъешдар ди.
ДоІухар чхарех бІасийна Іи.
Чкерий тІа догІар из
кура лаьча,
ДуІанца къувсарах, ше
лаьча ктаьча.

Іодака тхьамаш кегдеча
мо.
ХьалгІетта гІерташ мІдера
цо.
Из догІар миска, дІебогІа
макха,
Корта чубаха, са доезаш
якка.

Сийнача чхарий тІе
салеІар цо,
БІаргашца тІоаие дукъала
тІое сийгар цо.
ГІеттар из тІанкха, морзех
тхьам таха,
Дахар чІокке екош, сигаленга
Іаьха,
Лоамаца даьннача дарзаца
къовса,
АргІанца угІача мичаца
лоаза.

ХАМХОЕВ Вага.

БЕР УЛЛ АГА

Соаца, гІар ма алаш,
Гой, бер улл ага.
Хьахал, гІанахьа делаш,
Хоаха юкъкІийг къаьга.

Наьна наьхках дизача,
Цунна марза наб кхийттай.
Ага илли даьха яьича,
Нанна а тар кхийттай.

Бер, нана — вай уж
дикка,—
БочагІа хургдий суртІІ
Из доха, мІирча декхха,
Цхьацданахьа хІана гІерт!

Живерий! Ма дохаделаш,
Неьна, бера марза ираІ
Ма хулла, уж къаьста ма
делаш,
Цул доккхагІа дац пераІ

КОТБАЬННАРАШ ХЕСТАБУ

Паабала а кІезиг дукха кІаьдбейна а ба котавоь яьдихараш. Грозненски къоначе связистий конкурсе хенираша дика хьетадора уж гІадбахар а кІаьдбалар а. «Мастерга хьежаке ба беш бола болх а мутта я операторийн телеграфистийн яхьа девиз. Болаш бар укхаза, Грозненски главпочтамте заважка мастераш а, цудухьа болх а бар дика дІабодаш. Сиха лел секундомера стрелка, бакъда, сиха-м яхьебьюнарий кулгаш а лел. Маде кхоачаргба котавонга, хьан йоатаргьа эгара дукхагІа бахлаш?

Ахчан перевод, посылка, маьза бандероль, зІамига пакет хьаэца, дІавахьа, тІаккха тарификацех гІалат ца даийтар, тІирг нийса хьоархар, йоагІача меттиге почти штампи тоІаэр. Из дерриге а бокъонца нравила доагІача тайпара, цхьаккха лорзагІа ца доалийташ да деза, зІана аьнча цунга хьажаш бергба жюре бакха лах.

Телеграфисташ болча хьоэаш да аппараташа лаьгІо дашш дола тетар: алапа тІехьа алап а отташ бІарчча дешаш, предложенеш хьахуд. Телеграмма хьаэцар, дІавахьар, пунктировка яр, дІакхийтар — из дерриге а сихен нийсон чаккхдалоц. Цхьабакъда, массарел а сихагІа ший даккар кхочайташе I классан телеграфистка Гринина Еленас, цул кІеззига тІехьаьсс Дашукаева Раиса. Жюре къаьстта дика лоарІІ главпочтамта телеграфистка Мамзаева Тамара болх.

В. КОЧКИН.

СУРТА ТІА: конкурсе котаде яьнна Е. Козлова, Е. Гринина. Е. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Бицбалийта йиш яц

Советски наха ІалаьмаТе езаш я революци йоаккхаш, граждански а Сийлахь-боккха Дайнехка а тІемашка баьннараш, коллективизаци еча хана моастагІашца боабаь нах дІабехка боахка моттигаш. Уж лораю ю вай, цига памятникаш уьттаду, гонахьа карташ ю, юкке гаьнаш, зизаш догІ. Кхыча тайпара хила йиш а яц. гІана аьнча, тахана вай гІоза вахар бахьан шоай сийоаш дІаденна нах ба уж. КІезига яц уж тайна моттигаш Наьсаре районе а. Бакъда, массанахьа цхьатарра лораяц цига уж а.

Масала, вайна дика довз граждански тІом болча хана 1919 шера Долакха - Юртарча наха кІайбарешца латаш гойта къонахчал.

Массеха шу хьалхагІа царна памятник оттадир Долакха - Юртара дІаравоалача моттиге — уж революционни тІемаш лаьттача, берда йисте, цхьа боккха боалача гуалга тІа. Хоза моттиг я из. Іалаьмате хозъе а тоае а йиш йолаш. Памятник чулоацаш цхьа зІамига картилг я цунна гонахьа яь. Дукха ха я цунна басар да хьоаха. ХІаьта памятник ше — бІаргадовра эхь доше — доаш да! Хьадеча хана арматура юкъе ца якийтар бахьан долаш, урагІа, пхорагІа йиттІа, чудаха кийчдела, сетта а сетта латташ да. Боккъал дар аьлча, цу революце турпалашта отташ доагІар дукха дикагІа дола памятник. Из вай — дийначар декхар да. Кастта 70 шу доал уж байна. Мегаргдар цу гІулакха фоид гульеа. Цу памятникаха доаллий «Долакха - Юрта кІайгвардейцашца хиннача тІом тІа дийгача хІинкъа сий долча къонгий массала сий хьадаь яха деллаш тІадолда мраморни улг. Из мара дийна хІама яллац цу памятниках, бакъда, цу тІа яздаь йоазув а из улг ше а дукха дикагІа хила доагІар. Хьан хьоарчаьй хац сона, цхьанне ципкахьа да болташца чІоагІ а еш угольник еллай цуна. Цу гІулакхо из чІоагІдергда мотташ. Дар а дагадохар а тамаш йолаш хІама да из. ВІалла ца тоьш. Из деррига а кІалдуташ да аьшкасаьргаца цу угольниках дІачІоагІ а дийь яздаь «1919-ча шера Советски Іаьдал бахьан Долакха - Юрта байнача турпалашта. Долакха - Юртарча юкъерча школа коллективагара» яха кІайче басарашца ядаь деллаш тІадола цІе басар хьекха цига доалла ьыпк. Цу аьшко гучадоаккх цу памятникагІа хьажаезар а из лораде дезар а из школа йолга. ХІаьта из цунга миша хьож а миша йоакхо ю а, аз лакхе дІа ма аьнадий. Гуш да из аьшк цига дІадолла бахача гІоне, школера кхы саг цига хиннавоацилга. Деррига дІадаьлча а, юртсовета сий доаикхаш а хІама дац из.

Иштта, йоагІача бесса йоакхо йоацаш а ца лоархІаш а кхы цхьаькха моттиг а я Наьсаре. Районни боккхача карта юхе дІабехка боахк Сийлахь - боккхача Даймехка тІом болча хана байна советски бІухой, вежарий каша лоархІаш моттиг я из. Бакъда, цунга а хьожаш саг волчоа тара дац гІуланх. Наг - наттахьа хьагуш чуртамаш а аьнна лакха буц а, гобаьккха аьшкасаьргах яь эсала карт я укхаза. Деррига а кІалдита да цу чу цхьан саго шиІ аьла хол оттабер. ЛерттІа волча саго де йиш йолаш хІама дий из? Из тоьш доаца хІама ма де ала саг вац-хьогІ юрта? Ши-кхо бІаь метр мара цу моттига гаьна яц совхоз техникума контора. Цига а ма йий администраци, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеш, юртбоахама техникума бІарчча коллектив. Вежарий каша дайнадац царна? Цига дІабехна ма боккхий Сийлахь-йоккха Котало бахьан шоай са дІаденнараш. Цу цІейна нанъадолхаш доагІаш дола гІулакх а йоакхо а ца еш бита йиш яц цига дІабехка боахкараш.

Со кхер уж тайпа моттигаш вай республике кхычахьа а хилар.

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизара накъадаха кийчлуш да вай. Вай ираз бахьане шоай вахар дІаденнараш даим дага ловттабе беза вай. Дукха хІама мичад дар декхар. Из кхоачеш да дар доккха эхь да!

И. АБАДИЕВ.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

Тикана хьалхашкара ...«х а л х а р»

Ди шийла денадар. Назрановски районни больница юххе гулбеннаб дукха нах: боккхий истий, береш. Цхьан моттиге лоаттлуш бац уж. Кисашка доахи кулгаш, озадеша да баламаш, когах ког тох. БоккхагІчар-м цаІ леладу хург ма дий, царна гонахьа кхеста бераш малагІа гІод кхаьча лел-те?

Цар фу леладу хьажа дІагаргагІертар со. Аз кхетадир уж тика тІа баьхкалга. ХІа, аьнна, хийтар сона, дика товар дена хила деза укхаза. Ивзал нах гуллургбацар из иштта деларе.

— Фу товар денад укхаза?— хетт аз юхе йийсъеннача яьІигашка.

Инстхилара дукха тІера ящар уж.

— Даьра боахи ераш тина чу девар фуд сона хьа ца хайта, —шекаьлар со. Массапене дІахоаргдолаш хьаьтар:

— ТІаххьарвар малагІа ва?

— Фу эца безам болаш ва хьо? — цІинхаро аьлар цхьан кхалсаго.

— Оаш эцар эцаргья-кх?

—Тхона тух, маьхь, шекар деза, из эца сесаго арааьккха-м вац хьо? — тІайийраар сона кхалсаг, цига мел вар юха а сона бІарахьожавеш.

—Из Іа дувцар эца-м сел йоккха очередь отта езац,— аьлар аз раьза воацаш.

— Фу очередь ювц Іа, тхо-м деликъал тІехьагІа тика хьаеллача хана укхаза хургдолаш хьадаьхка да, — цхьан багара доагІаш санна аьлар эгІазбахача наха.

ТІаккха кхийтар со нах «халхабувлара» а чІоагІа раьза ца хилара а бахьанах. Шиъ даьлча тика хьаелла сааш йолга вІалла дага а мича дехадар сона-м. Сиха сахьата тІа хьож со. КхоалагІчох ах даьннад. ЧІега хьебалкха лаьрхІа саг вац. Бакъда, дукха ца говзи со а воланелар когаш шершаде, дика халха йоалаш хиларца хьалхагІа белгалвоалаш хиннавеце а. Хьанна хов, цу тика хьалхашка нійша халхара урок сона а цига хиццача кхувшбоагІача мехкараштва а цхьаннахье накъаяве мег. Цхьаккха деце а лоезарга цІийдала дезаргдац тха. Из пайда бир тхона деликъал тІехьагІа тика хьа ца еллаш 45 минут яьнхача Л. А. Гадаборшеваси Н. Д. Мутаиеваси. Шоаш дергдола халхар дах баьнача боккхийча истошта мукъагІа фу Іоажде боаккар-хьогІ уж?

Аз мел дувцачох шоаш ца теше дІахаттал оаш Барсукински юкъерча школе 10 классе дешаш йолча Мурукиева Людайга, 9-ча ягІача Мальсагова Хьанифайга, 8-ча дешача Дудургова Фаризайга, кхычарга.

Лоацца аьлча, кхычар а «опыт» дІаона мегаргдолаш къакьег цу тика болхлоша: икъа-дале, кхачаи продукташ эца йиш я, шоалагІадале, наьха маьженаш хахенца мукъе а йоах...

С. АРЧАКОВ.

ДЫ ХЬОВЗАБЕ ХОВШ ХИЛЧА...

Ды хьовзабе могаш волча зІамигача сагах дика кІант лоархІаш хиннав хьалха. ХІанз цу тайпара хІама кхетахьа мара ца нийслой а. Бакъда, из оамал йицъяланза бола «кІантий-м» болаш ба. Цхьа кхетахьа дена, массо, кхача доь деце а, царга йолаш я яхь а сихагІа йола автомобилаш.

Дукха за йоацаш Грозерча Назране яха дагахье автовокзале кхар, со., Автобусага дукха хьежа езаргІодаш дар гІулакх. Цудухьа, таксица яха лаьрхІар. Сарехьа кхезагІчох ах даьнна хьар. Машина а йолаш хер. Грозерча цхьоалагІча таксомоторна парка 67-14 ЧИТ такси водитель М. Мовсаров раьза хилар Назране ваа. Бакъда, ше раьза хиначул тІехьагІа тІетехар цо: «35 сом хургдий оаш?».

КІезига за аьлча махка чуьнкхаьвальар из 25 сомта кхачалца. Шийца деш гІаргдоаккхалга кийча геттара бегдаьлар тхо водителв:

— Дадила шуъ, ма цІарвента а да.

Цуа тІехьагІа хишар лакхе дийшар а кІалхьоо дар. ЦІаьрмата боша массалераш чу а хоашабе ше дІаводаш, тхона курал еш, дитакси хьовзаве волаеелар из. Массехк то а бахкхи дІаоакха дІавахар.

Иштта ды хьовзабе ха а хІаллаг дикка а говзал еза, паттахье волча «кІанта» мара кергІ а далац из-м сон дика.

М. МУТАЛИЕВА,
кхувшбоагІарий гІулакхашта йолча Назрановски райисполкомерча комиссе бехктонхаме секретарь.

СИЙГАХ АЛА БАЬННАБ

Іалама хозаенца йІаьхий хиина Іац вай республика, из иштта йІаьхий я ший дІадахачунца, долалцдолчунца. Цунах лаьца душ къоначa туристий республикански станце музей.

Музей хьайийлла дукха ха яц. Из вІашагІьелларш ба къопача туристий республикански станце директора заместителя В. Арушанова кулгалца болх беш бола «Сийг» яхача клуба членаш.

Берий теркам даим тІаозаш я «Ленина цуп соратникаш — вай мехка» яха экспозици. Цо довзийт революци хилале дукха хьалха В. И. Ленин Кавказаца вІхха бувзам болаш хиина хилар, 1917 шера 13 декабре Ленина Кавказе ваийт Малхбоален Россе Чрезвычайни Комиссар Григорий Константинович Орджоникидзеи Сергей Миронович Кирови.

Музее бахкача экскурсоводаша дувцачунга ладувгІаш, бераща хоадам боллаш кхетаду ленински яьмал политика дерригача доаман къамашта ираз сийрда вахар деннилга. «Сийг» клуба члена Арушанви Ларисас лоарІ клубе еча занятеща литература, истореи географеи урокашка шийна доккха гІо делга.

Эгтара кертерадар за клуба болх кхоллаяца беш, цун довкъашхой цхьа юкъара гІулакх деш хилар.

Къона краеведаш — «Сийг» яхача клуба членаш хІанз кийчъеш ба «Эрсий поэташи аздархойи — вай мехка» яха керда раздел. Из гІулакх бахьан долаш Лермонтово яхача юрта чІоагІа теркам тІаозаш музей йолча школен Сийлахь - боккха поэт вай мехка хилара дувцаш Вола Л. Н. Толстойя музей йолча Староглядовски станицен баха кийчлуш ба клуба доакъашхой.

Р. ДУДНИКОВА.
хьехархо.

АРДАКХАШ ЙОКЪАЮ «МОТТИГ»

Школе спортивни зал сенна ю дика «хацар» сона Назранерча № 4 йолча юкъерча школе кхаччалца. Цхьабакъда, хІана шаьра хоа: ардакхаш йокъае еза.

Шоаш аз яхачох шендувлаш дале лакхе хьоахаьльче школа спортзале дІачухьажал шо, цу чу хоза дІанийсъяла, лакхха хьаьлъетта латт уж.

— Йокъаллийта дагахьа хьачуеш уж, — йоах школа директора Б. Шадыжева.

ТІаккха физкультура урокашта фу ду-те цига? Из хаттар дича къамаьл тувладала доллалу школа директора а физкультура урокашка хьажа веача халкъа образоване районни отдела инспектора В. Барханоева а.

— Из-м массаза хургдолаш хІама мичад, цхьан юкъа мара, — аьлар инспектора.

Цу юкъа ца хулаш йиса уроках фу хургда-хьогІ? Балакаш хьалхоз шине а.

ХІаьта а шоаш дечох доккха гІулакх хеташ ба уж ардакхаш йокъаьар кІезига хІама да?

С. ОСМАНОВ.

ХЬАМСАРА ДАЙ-НОАНОЙ

Шоана массанена а ловшоай зІамига бераш хоза кийчденна хилар, цар баракъилгаш, тІахьерчаю хІамаш хоза догамаш даь хилар. Цу тайпара бера эша барагъа харкка новкъостал дергдашоана «Берашта лаьрхІа товараш» яхача № 33 йолча тика болхлоша (Грозный, ул. Красных Фронтовиков, 2). Цига 12 декабре кхачалца болх беш хургьа хІаиза даьча берашта лаьрхІа баракъаш доккха выставка. Укхаза хургьа 10 а 18 а предметах латта комплекташ.

Дувла выставке, раьза хургда шо укхазара [illegible] хІаланта.

«Промтоварш» яха объединени.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Болгарски радиои телевидени берий хора концерт.
9.30 — «Спортлото». 48-гІа тираж.
9.30 — «Дика товараш дукхагІа».
10.00 — «Хьона архитектура».
10.30 — «Хьона дагадоагІа, новкъост...».
11.30 — «Вовзи цхьолеги».
12.30 — «Новкъост илли» яха еррисоюзни телевизиони конкурс. Уфера передача.
13.00 — «Укхаза а вай Даймехка» яхача телевизиони документальни фильма премьера.
13.30 — «Московские новости» яхача газета приз яккхара йола фигурни хьасапе хехкавалара дунен халкъашта юкъера турнир. Парни катани. Произвольни программа.
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — «ДеттагІий эшараш».
15.30 — Берашта дола телевизиони лоацаметражни фильма художественни фильмаш: «Тамбу-ламбу», «Іан нана».
16.20 — «Кердадараш».
16.25 — «Чешски музыки шерара Прагае».
17.15 — Мультфильм.
17.30 — Политически обозревателя П. А. Вознесенски къамаьл.
18.00 — «Дийнача хІамаш дунен тІа».
19.00 — Хоккейх йола дунен халкъашта юкъера «Новкъостелла вІашагІкхетар». ЧССР сборни — СССР сборни. ЧССР-ера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.45 — «Московские новости» яхача газета приз яккхара йола фигурни хьасаперча хехкавалара дунен халкъашта юкъера турнир. Произвольни халхар.
22.45 — «Каспе Іен кугахь» яхача Іилла-довзийтара фильма премьера.
23.20 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйранагІа гимнастика.
8.15 — «Могаш хила безам бале».
8.30 — Документальни фильмаш.
9.10 — М. Горький. «Йоккха саг Изергиль».
9.45 — «Эгтара къулбеодара город» Норильскаха дола документальни фильма.
9.55 — «Іуйранара почта» яха музыкальни передача.
10.25 — «Захирэддин Мухаммед Бабур» яхача телевизиони документальни фильма премьера.
10.50 — «Шоана, хьамсара новкъостий!». Заявках дола концерт.
12.05 — [illegible].
13.45 — Йатански телевидене студе программа.
15.10 — Мультфильм.
15.25 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени».
15.40 — «Музыкальни киоск».
16.10 — «Вай цІагІа». Телевизиони обозрени.
17.20 — [illegible].
17.30 — «Экрана турпал — вай заманхо».
18.00 — «Телевизиони [illegible] шацІа».
18.30 — «Е захьотто дунен».
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Могамани».
21.00 — «Ха».

21.45 — «Обероаьлда нуьйлаш». Телевизиони художественни фильм (Итали).

9 ДЕКАБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Юртара кьахархой». Документальни фильм.
9.00 — «Пионерпатем вохкьераш». Гор. Черновцара передача.
9.30 — «Гурган».
10.00 — «Советски Союза гІулакх ду аз!».
11.00 — «Могашле».
11.45 — «Іуйранара почта» яха музыкальни передача.
12.15 — «Советски лаьттара вІашагІкхетараш».
12.30 — «Юрта сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — «Московские новости» яхача газета приз яккхара йола дунен халкъашта юкъера фигурни хьасапе хехкавалара турнир. МаІа нах. Произвольни программа.
14.40 — Берашта дола «ДоттагІала гІайре» яха телевизиони художественни фильма премьера (Финлянди).
15.50 — «Путешественникий клуб».
16.35 — «Кердадараш».
16.30 — «Московские новости» яхача газета приз яккхара йола дунен халкъашта юкъера фигурни хьасапе хехкавалара турнир. Кхалнах. Произвольни программа.
17.00 — «Решается на месте». Къахьегаршой письмош, предложенеш, лоттъаш тахкарах йолча гор. Москверча Краснопресненски района партийни, советски организацей балха опытах.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
19.15 — «Цирка арена тІа».
20.05 — Узбекски ССР хьахиннеи Узбекистана коммунистически партии хьаккхаллан 60 шу дизарга. «Са кхалера хьа» яхача телевизиони документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — Узбекистана искусствай гаьзаний концерт.
23.15 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дІаоттаі».
8.20 — Мультфильм.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Эрсий метта къамаьл».
9.30 — Советски нала концерт.
9.45 — Телевизиони документальни фильмаш: «Уфа», «Иги-Асар».
10.30 — Куйбышевски опери балети театра солистий концерт.
11.00 — Фалаг болча хьешаша. «Анжела керда приключенеш», 2-гІа сери.
12.35 — «БІаргашта гуйш — тамаш хьаладар».
13.25 — «Пионери». Кинохурнал.
13.55 — «Тха корреспонденташ дуне».
14.05 — «Сег дахтта да вІа».
15.05 — Нана оал П. Мётэ (Венгри).
15.30 — «Инженера Гарина цІа баьнна эьттуш». Художественни фильм. 4-гІа сери.
17.00 — ДІалохх РСФСР засдуженни артиста А. Морнеева (флейте).
17.25 — «Даиара гІо».
18.10 — «Порбахана советски исполнителаш — Зиланиски премий лауреаташ. ДІалохх Л. Ва[illegible]».
19.00 — Хоккейх йола дунен халкъашта юкъера «Новкъостелла вІашагІкхетар». ЧССР сборни — СССР сборни. ЧССР-ера трансляци. Перерыв йолча хана (19.35) — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кавказа эсар». Телевизиони художественни фильм.
22.30 — «Советская культура» яхача газета приз яккхара йола дунен халкъашта юкъера стола тІарча тенниса турнир.

РАДИО

8 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачий программа (гІалгІай меттала).
8.33 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — «ГІулакх дара культура лакха хилара тІехьа» (гІалгІай меттала).
10.30 — Реклама (эрсий меттала).
11.00 — «Къонал» (эрсий меттала).
11.30 — «Некрасова Лений садкъе хьайбалар». Радиоаудар (эрсий меттала).
12.40 — Концерт (гІалгІай меттала).
13.00 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарга! «Фронтовиний даталуварше» (нохчий меттала).
15.15 — Концерт (эрсий меттала).
16.00 — «Кавказа ІуйренагІа» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

УКВ

17.00 — Литовски эстрадни музыка концерт.
17.40 — Илли дІаолл Н. Усманова.
18.14 — ДеттагІий мукъамаш.
18.41 — Нохчийн гІалгІайн музыка.

9 ДЕКАБРЬ

7.19 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачий программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана хоза хета эшараш» (эрсий меттала).
11.20 — КІиранден музыкальни программа (эрсий меттала).
15.15 — Музыка.
16.00 — «Школьни глобус» (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тІехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллеша доттагІла долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — С. Рахманинов. Фортепьянни оркестран вахьгІа 2-гІа концерт.
18.32 — Лирически эшараш.
18.50 — Иллеши халкара эшараш.

Хенахоттам

Тахан республике гІоллеи Грознеи морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгІо лоа а делхаш, къилба-малхбузенгахьара секунде 2—7 метр чІогІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 1—6, Грозне 3—5 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп - тайпарча оагІонашкахьара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа 2—7 градус шелах йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Республика экранаш тІа

«ХЬАЛХАРА ДОШЛОЯР»

Граждански тІом кинокрана тІа байча вайна дагавох цІаккха а лергвоаца Чапаев, легендарни Щорс, Лазо, Котовский, Пархоменко. Экрана цІихезача гонзанчаша хьаьккелла цар сурташ вай киноискусства историна юкъе даха ца Іеш, миллион болча наьха дегашка дисад, сийдахьча революцен ха бакъьеш дахаш а да.

ДІаухача шераша гаьна йоах вайна граждански тІема событеш. Халакете а, вайна юкъе кІезига бисаб къонача ЦІеча Эскаро даьча тІемай бІухой.

Царех дийнабарий а байнарий а сийду Советий мехка. Царна, революце бІухоша та шоай фильмаш хетаду кинематографисташ.

«Мосфильма» творчески коллективо режиссера Любомудров Владимира кулгалца керда киполента даьккхад Цхьоалагіча дошлой эскарах, цун легендарни командирах Семен Михайлович Буденнех.

Режиссера йоах: «Сийлахьча революце хьаккелла легендарни тІема соединене, коллективни денала, майрала эмоциональни суртсибат кхоаба гІийртад тхо. ЦхьоалагІча дошлой эскара девал а быт а цхьан дийнахьарча событеща гойта лаьрхІад оаха. Тха цувах каьнна йий зрителашта ховргда-кх».

«Хьалхара дошлойяр» яхача фильме даькъа лаьцад дукхача цІихезача актераша. С. М. Буденне роль ловзаю Спиридонов Вадима. Ворошилова яр — Жариков Евгене. ТІема эпизодашка дукхагІдолча даькъе дублер воацаш болх бу Жариков. О. Дундича образ хьаккеааи А. Ростоцкий санна говраща бера хане дене Іалма ва из.

Хьоахаканза варгвоацаш цхьаькха цхьа турпал а ва цу фильме. Из я — юмор.

Режиссераца цхьана сценаре тІа болх беш хиннав вай цІихезача кинодраматургех цаІ — Ленински преме лауреат Валентин Ежов.

«ШОЗЗА ХЬАЛХАВОВЛАШ»

...Лоамал паькъашка гІолла йодаш я МАЗ яха машина. Ловлаш волчоа дага а дац шоашта тІаккхувш мах болга.

Зуламхошта хайнад деза импортни товараш тІадола машина малагІча пакъа тІа гІолла гІоргья. Цар лаьрхІад цхьан уркенах тІехйоалача грузовик сона е яь, шоферан кокъара дІа а баьха шоай новкъостешца цхьана из товар декъа. Деррига а ца лаьрххІача тайпара дІадодаш долча гІолла ГАИ постешка хоам бу: «Теркамга эца! Трасса тІа гера кара а долаш, чІоагІа лара шиъ зуламхо ва, еррагсоюзни розыско лохаш а ба уж...» Цига хьалхайкаю цар белгалонаш а.

Цунах лаьца да «Мосфильм» киностуде даьккха «Шозза хьалхабовлаш» яха керда фильм.

Ший жанрагІа приключенчески да из фильм. Из чакхдалалца хІана-хІана фу хургда-хьогІ яхаш сакъуялаш вагІа зритель. Режиссер - постановщика А. Гордона дукъешха оттадац цу жанрагІа фильмаш. А. Булгаллиеи А. Ивановеи сценарегІа даькхача цу фильме даькъа лоацаш ба Борис Химичев, Вадим Михеенко, Юрий Назаров, Витаутас Томкус, иштта кхыбараш.

«КЪАЬСТТА ЙОЛА ПОДРАЗДЕЛЕНИ»

Вай Сийлахь - боккхача Даймехка тІема шерашка дугаш бола московски кинематографистий цхьаьнха цхьа боах ба лакхеяа цІе [illegible].

Цу картина лерде лаьцараш тІема шерашка фронташка ухаш хиннача активрий бригадай историца бувзам болаш бокъонца хинна хІамаш да.

Ший новкъостий деналахи бицлургІоацача хайралахи дувцаргда вайна царех юкъевисача цаІ мара воацача цу халарча событей доакъашхочо Андрей Демушкина.

В. КОВАЛЕВА.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохаме секретаре — 2-84-60; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаш — 2-85-64; корректоре — 2-80-58.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-60; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-80-58.

Газет арадувл шинарей. ерен, шоаттев деношка

СФ00321. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5130.